

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Инфляцияға шолу

2016 жылғы 4-тоқсан

Алматы, Қазақстан

Инфляцияға шолу Ұлттық Банктің тоқсандық басылымы болып табылады, инфляцияға әсер ететін негізгі макроэкономикалық факторларды талдауды, сондай-ақ қысқамерзімді және ортамерзімді перспективадағы макроэкономикалық өлшемдердің болжамын қамтиды.

Құжатты Зерттеулер және статистика департаменті дайындады. Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде электрондық нұсқада жарияланады.

Макроэкономикалық көрсеткіштердің болжамы 2017 жылғы 2 ақпандағы жағдай бойынша статистикалық ақпарат негізінде дайындалды.

МАЗМҰНЫ

Резюме	4
I. Макроэкономикалық жағдайлар және қаржы секторының дамуы	6
1. Сыртқы макроэкономикалық жағдайлар	6
1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал.....	6
1.1.1 Мұнай нарығы.....	6
1.1.2 Түсті металдар нарығы	9
1.1.3 Азық-түлік нарығы	10
1.2 АҚШ-тағы экономикалық ахуал және ФРЖ мөлшерлемесі.....	10
1.3 Қазақстанның саудадағы әріптестер елдеріндегі экономикалық ахуал.....	11
1.3.1 Қытай	11
1.3.2 Еуропалық Одақ.....	13
1.3.3 Ресей.....	14
1.3.4 Біріктірілген сыртқы ІЖӨ және инфляция.....	16
2. Ішкі экономика	17
2.1 Ақша-кредит саясаты және қаржы секторын дамыту	17
2.1.1 Ақша нарығы және ҚРҰБ операциялары	17
2.1.2 Валюта нарығы және ҚРҰБ шетел валютасымен операциялары.....	18
2.1.3 Депозит нарығы	19
2.1.4 Кредит нарығы	20
2.1.5 Ақша агрегаттары.....	21
2.2 Бағалар және инфляциялық процестер.....	21
2.2.1 Тұтыну бағаларының индексі	21
2.2.2 Өнеркәсіптік өнімді өндірушілер бағаларының индексі	22
2.2.3 Ауыл шаруашылығы өнімдері бағаларының индексі	23
2.2.4 Инфляциялық күтулер	24
2.3 Нақты сектордың дамуы	24
2.3.1 Ішкі сұраныс	24
2.3.2 Ішкі өндіріс	29
2.3.3 Еңбек нарығы және жұмыссыздық.....	31
2.4 Бюджет саясаты	33
2.5 Төлем балансы	34
II. Негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер болжамы және ақша-кредит саясатының бұдан былайғы бағыттары	38
1. Болжамдарға арналған сыртқы өлшемдердің негізгі жорамалдары	38
2. Базалық сценарий бойынша болжам	39
3. Ортамерзімді перспективадағы тәуекелдер	42
Негізгі терминдер және ұғымдар	44
Негізгі қысқартулар тізімі	48

РЕЗЮМЕ

2016 жылғы төртінші тоқсанда ОПЕК елдерінің және ірі экспортерлердің өндіру көлемін қысқарту туралы келісімімен бекітілген мұнайға деген баға серпінінің қалпына келуі байқалды. Нәтижесінде, мұнайды артық өндіруге қарамастан, мұнайдың орташа бағасы алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда тоқсанда 7,5%-ға өсті. АҚШ-тың ФРЖ негізгі мөлшерлемесін инфляция мен жұмыспен қамтудың жылдамдатылуы аясында 25 п.т. арттыруы маңызды оқиға болды, бұл өз кезегінде еуро мен юань бағамының әлсіреуіне ықпал етті. Қытайда ІЖӨ-нің және инфляцияның шамалы өсуі, сондай-ақ Еуроодақта инфляцияның жылдамдауы байқалды. Жалпы алғанда, біріктірілген сыртқы көрсеткіштер инфляцияның баяулауы және Ресейдегі экономикалық құлдырау қарқындары есебінен жақсарды.

2016 жылғы 9 ай ішінде Қазақстанда түпкілікті пайдалану әдісімен ІЖӨ-нің өсу қарқындары экспорттың төмендеу қарқындарының қысқаруына, тұтыну шығыстарының өсуіне, сондай-ақ инвестициялар көлемінің ұлғаюына байланысты 0,3%-ға дейін өсті. Өндірістік әдіспен ІЖӨ-нің өсу қарқындары қалпына келуін жалғастырды және 0,4%-ды құрады, экономиканың барлық негізгі салаларында өсу байқалды. Халықтың нақты кірістерінің төмендеу қарқындары баяулады, бөлшек тауар айналымының өсуі байқалды.

Әлеуметтік қамсыздандыруға, денсаулық сақтауға және білім беруге, сондай-ақ салық түсімдерінің төмендеуі аясында экономиканы дағдарысқа қарсы қолдауға мемлекеттік шығыстардың өсуі бюджет тапшылығының 2,7%-ға дейін ұлғаюына әкелді. Осылайша, ынталандыратын салық-бюджет саясатының инфляциялық ықпалы сақталды.

2016 жылдың соңында инфляция үшінші тоқсанның соңындағы 11,5% белгіден төмендеп, 8,5%-ды құрады. Ұлттық Банктің нысаналы бағдарының шамалы өсуі нарықтағы ұсыныстың қысқаруының ықпалымен болатын жекелеген, басым түрде азық-түлік тауарлары бағасының өсуіне байланысты. Ақылы қызметтерге тарифтердің өсуінің қалыпты қарқындары, сондай-ақ айырбастау бағамын ауыстыру әсерін теңестіру салдарынан азық - түлікке жатпайтын тауарларға баға өсу қарқындарының төмендеуі тежейтін ықпал болды.

Төртінші тоқсанда ақша нарығында өтімділіктің құрылымдық профициті сақталды. Ұлттық Банк артық өтімділікті басым түрде қысқамерзімді ноттар арқылы алды. Ұлттық Банк қисық кірістілікті құру бойынша жұмысты жалғастырды және мемлекеттік бағалы қағаздарды сату бойынша аукциондар өткізді.

Тоқсан ішінде базалық мөлшерлеме 13%-дан 12%-ға дейін, 2017 жылғы ақпанда – дәліздің мәнін +/-1% ауқымында сақтай отырып 11%-ға дейін төмендеді. TONIA мөлшерлемесі пайыздық дәліздің төменгі шегіне жуық болды. Валюта нарығындағы ахуал тұрақты болды және сыртқы макроэкономикалық факторлардың әсерінен айырбастау бағамы тоқсан ішінде нығайды.

Кредиттеу нарығында заңды тұлғаларға кредиттер беру есебінен қалпына келу үрдісі байқалды. Кредиттер бойынша орташа алынған мөлшерлемелердің төмендеуі, сондай-ақ ұлттық валютамен берілген кредиттердің өсуі байқалды. Депозиттер нарығында ұлттық валютамен салымдардың өсуі есебінен долларсыздандыру процесі жалғасты, мөлшерлемелердің шамалы төмендеуі байқалды.

Мұнайдың орташа бағасының өсуіне және 1 баррель үшін 50 доллардан асатын тұрақты деңгейге жетуіне байланысты экономика дамуының базалық сценарийі қайта қаралды. 1 баррель үшін 50 АҚШ доллары базалық сценарийі кезінде инфляцияның 2017 жылы 6-8% нысаналы дәлізі ішінде тұрақты болуы және ортамерзімді кезеңде оның бұдан әрі төмендеуі

күтіледі. Бұл ретте инфляция 2018 жылғы үшінші тоқсанда нысаналы дәліздің шегінен төмен түсуі мүмкін.

2017 жылы нақты ІЖӨ-нің болжамы 2%-дан асады. Ұлттық Банктің бағалауы бойынша 2017 жылдың төртінші тоқсанында шығарылым өзінің әлеуеттік деңгейінен жоғары болады.

Болжамның негізгі алғышарттары үшінші тоқсанмен салыстырғанда айтарлықтай өзгерген жоқ. Сыртқы сұраныстың бірте-бірте қалпына келуі, саудадағы әріптес елдерде қалыпты инфляциялық ая, үй шаруашылығын тұтынудың қалыпты қарқындары күтіледі. Мұнай бағасының төмен және құбылмалы бағасы, мемлекеттік бюджет тапшылығының өсуі инфляцияны болжау тәуекелдері мен нысаналы бағдарына қол жеткізбеу факторы болып қалуы мүмкін.

1. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР ЖӘНЕ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫНЫҢ ДАМУЫ**2. СЫРТҚЫ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР**

2016 жылғы төртінші тоқсанда әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал мұнай профицитінің өсуімен сипатталды. Оған қоса, ОПЕК елдері мен ірі тәуелсіз экспортерлер арасында шикізатты өндіру көлемдерін қысқарту жөніндегі келісімге қол жеткізу салдарынан энергия ресурстарына баға өсті. Сонымен қатар, Қытай тарабынан әлсіз сұраныстың көрінісі ретінде металл бағасының шамалы өсуі байқалды. Азық-түлік тауарларының бағасы тұрақты серпінді көрсетті, бұл жекелеген азық-түлік тауарларының әр бағыттағы қозғалысымен түсіндіріледі.

Жұмыспен қамтудың өсуі және инфляцияның жылдамдатылуы аясында АҚШ-тың ФРЖ 2016 жылғы желтоқсанда негізгі мөлшерлеменің нысаналы дәлізін 25 базистік тармаққа көтеру туралы шешім қабылдады.

Ресейді, Қытай мен ЕО қоса алғанда, Қазақстанның саудадағы әріптестер елдерінің экономикасы 2016 жылғы төртінші тоқсанда негізгі макро көрсеткіштердің қалыпты жақсаруын көрсетті. ЕО-да инфляцияның өсуі, Қытайда ІЖӨ-нің және инфляцияның шамалы жылдамдатылуы, ал Ресейде рецессияның баяулауы инфляцияның тарихи төменгі мәніне жеткені байқалды.

Саудадағы әріптес елдерде экономикалық өсу көрсеткіштерінің және баға деңгейінің тұрақты серпіні аясында ІЖӨ-нің біріктірілген сыртқы көрсеткіштері және инфляция 2016 жылғы төртінші тоқсанда сондай-ақ алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда шамалы жақсарды.

1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал**1.1.1 Мұнай нарығы**

2016 жылғы төртінші тоқсанда Brent маркалы мұнайдың орташа бағасы бір баррель үшін 49,2 АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты, сонымен қатар өткен тоқсанмен салыстырғанда 7,5%-ға, 2015 жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғанда 13,1%-ға өсті

(1-график).

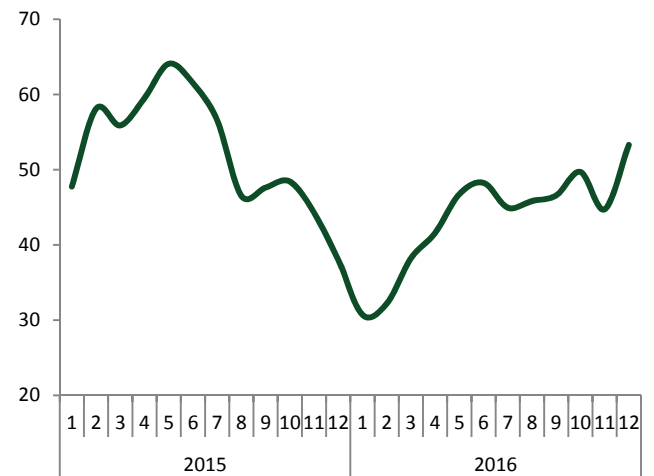
Айтарлықтай өсуіне қарамастан, мұнайдың нарықтық бағасын белгілеудің ішкі тоқсандық серпіні әртүрлі бағытта болды. Мәселен, қарашада мұнай бағасының өсуі бір баррель үшін 49,7 АҚШ долларынан 44,7 АҚШ долларына дейін күрт құлдырауымен ауысты. Бағаның осы серпіні мұнай нарығындағы профициттің айтарлықтай өсуіне байланысты болды. U.S. Energy Information Administration жаңартылған деректеріне¹ сәйкес 2016 жылғы қазан-желтоқсанда әлемдегі мұнайдың артық болуы бір тәулікте 2,04 млн. баррель болды, бұл бүкіл 2016 жылғы ең жоғары көрсеткіш болып табылады. Мұнайдың айтарлықтай профициті өндірістің өсуіне және сол сияқты энергия тасымалдауыштарға сұраныстың төмендеуіне байланысты болды (2-график).

2016 жылғы төртінші тоқсанда әлемдегі мұнай тұтыну көлемінің өсу қарқыны өткен тоқсанмен салыстырғанда АҚШ, Ресей, Жапония, Еуропа мен Латын Америкасы елдері тарапынан сұраныс төмендеуінің жалғасуы аясында бәсеңдеді. Сонымен қатар талдау жасалып отырған кезеңде Африка, Оңтүстік Шығыс Азия елдері, Үндістан және Қытай тарапынан мұнайды тұтынудың өсуіне оң үлес сақталып отыр (3-график).

2016 жылғы төртінші тоқсанда әлемдегі мұнай өндірісінің өсуі ОПЕК елдерінде мұнай өндірудің инерциялық өрістеуі салдарынан болды. Мысалы, Иранда, Сауд Арабиясында, Иракта мұнай өндірудің өсуі байқалып отыр, сондай-ақ Ливия мен Кувейтте өндіру көлемі қалпына келтірілді. Осыменен қатар ОПЕК елдері арасында едәуір жағымсыз үлес Венесуэла мен Нигерия тарапынан сақталып отыр, мұнда ішкі күйзеліс салдарынан мұнай өндіру көлемінің төмендеуі жалғасып отыр.

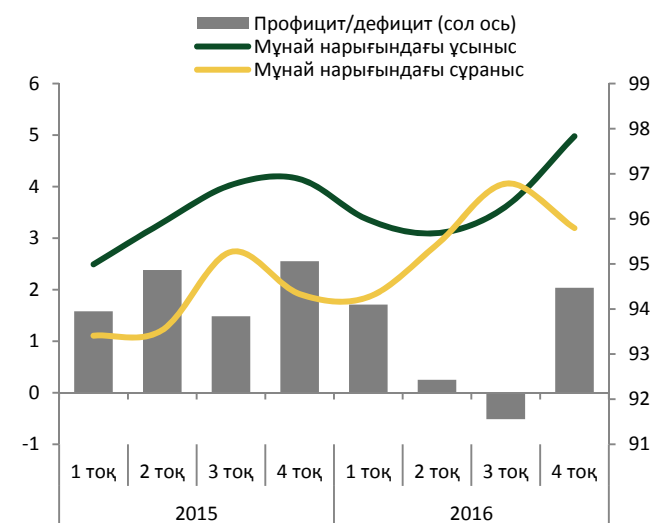
2016 жылғы төртінші тоқсанда әлемдегі мұнай өндірісінің ұлғаюы сондай-ақ Ресей мен Канадада мұнай өндірудің өсуіне, сондай-ақ АҚШ-та мұнай өндірудің

1-график. Brent сұрыпты мұнай бағасы бір айда орташа алғанда

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

2-график. Әлемдік мұнай нарығындағы сұраныс пен ұсыныс, тәулігіне млн. баррель

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

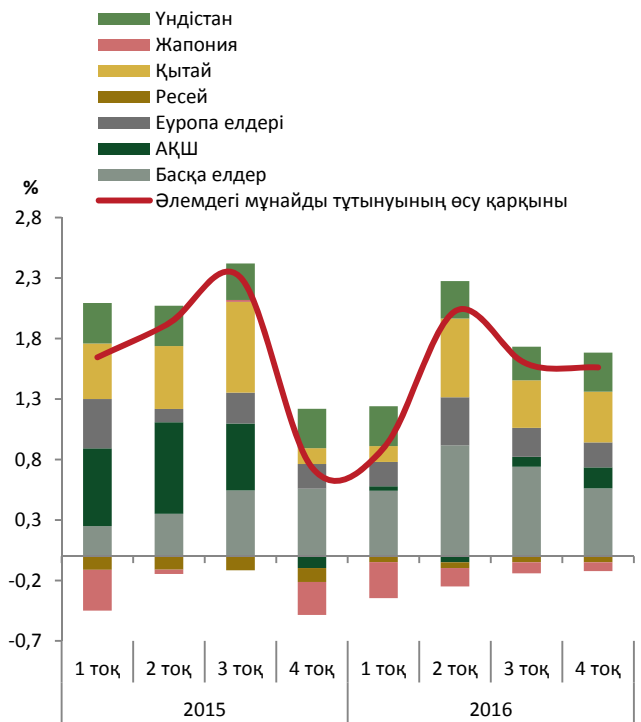
¹ 2016 жылғы 13 қазанда «Short-Term Energy Outlook» айлық есепте жариялады

құлдырауы қарқынының төмендеуімен байланысты болды. Осыған қарамастан, талдау жасалып отырған кезеңде мұнай секторының рентабельділігінің төмендеуі аясында ОПЕК-тен тыс елдердің әлемдегі мұнай өндеудің өсуіне жағымсыз үлесі Австралияда, Қытайда, Мексикада, Египетте, Колумбияда және ОПЕК елдерінің құрамына кірмейтін басқа елдерде көмірсутегі шикізатын өндіру көлемінің қысқаруы салдарынан сақталып отыр (4-график).

Талдау жасалып отырған кезеңде мұнай артық өндірілуінің күшеюіне қарамастан, энергия ресурстарының нарықтық бағасының белгіленуі мұнайдың орташа тоқсандық бағасының алдыңғы мәндерден жоғары ұлғаюына мүмкіндік жасай отырып, 2016 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша айтарлықтай өскенін көрсетті. 2016 жылғы төртінші тоқсанның соңында мұнай бағасының өсуінің басты факторы ОПЕК-тің 171-ші конференциясының қорытындысы болды, ол 30 қарашада Венада (Австрия) өтті. Осы конференцияның қорытындысы бойынша картелге мүше елдер, сондай-ақ ОПЕК-тен тысқары басқа мұнай экспорттерлері елдер Алжир Шартына сәйкес 2017 жылғы 1 қаңтардан бастап мұнай өндіру көлемін төмендету туралы келісімге қол жеткізді. Бұл ретте ОПЕК елдері мұнай өндіру көлемін бір күнгі 1,2 млн. баррельге бір күнгі 32,5 млн. баррельге дейін төмендетуге міндеттенді. Ресей – ОПЕК-тен тысқары елдер арасындағы ірі мұнай экспорттерлерің бірі – бір күнгі шикізат өндіру көлемін 600 мың баррельге дейін төмендетуге келісті. 10 желтоқсанда осы мұнай өндіруді қысқарту туралы келісімге Мексика, Әзірбайжан, Оман, Қазақстан, Малайзия, Бахрейн, Судан сияқты және басқа елдер қосылды. Осы келісімді қолдану мерзімінің басым нарықтық талаптар мен перспективаларды ескере отырып қосымша алты айға ұзарту мүмкіндігімен алты айды құрайды.

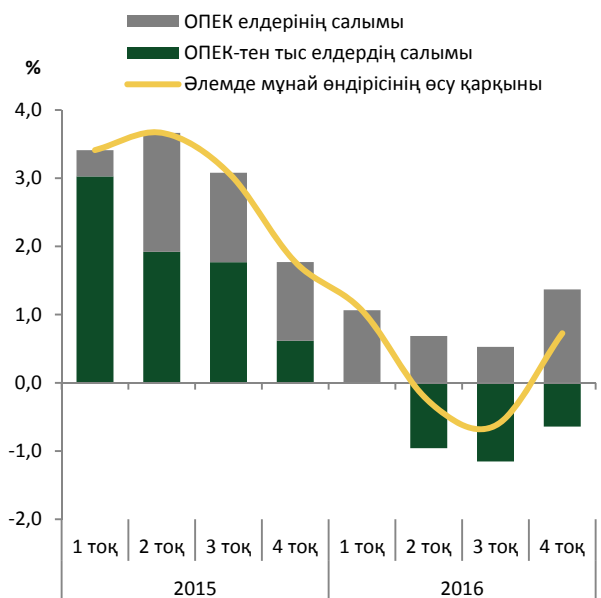
Осы келісімде көрсетілген шараларды іскен асыру мұнай нарығындағы сұраныс пен ұсыныстың теңгерімін қалпына келтіруді

3-график. Әлемде мұнайды тұтыну және елдердің салымы, ж/ж

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

4-график. Әлемдегі мұнай өндірісі, ж/ж

Дереккөзі: U.S. Energy Information Administration (EIA)

жеделдетеді.

1.1.2 Түсті металдар нарығы

Металдар нарығында 2016 жылғы төртінші тоқсанда орташа алғанда нарықтық баға белгілеудің шамалы өсуі байқалды. Мыс, алюминий, мырыш және қорғасын бағасының орташа арифметикалық индексі қыркүйекте желтоқсанға қатысты 0,8%-ға өсті (5-график). Осы өсу өткен тоқсандағы сияқты, мырыш пен қорғасын бағасының өсуіне байланысты болды. Өз кезегінде мыс пен алюминий бағасының өзгеруі түсті металдардың орташа бағасына төмендету қысымын көрсетті.

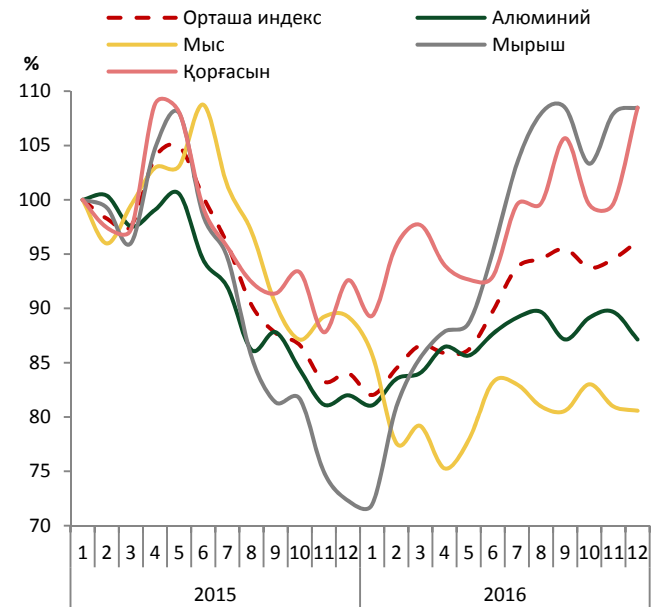
Қорғасын бағасы қазан мен қарашада электр батареяларын өндіру бойынша әлемдік нарықтың қысқаруына байланысты алыпсатарлық және инвестициялық сұраныстың төмендеуі аясында айтарлықтай төмендеді. Алайда, желтоқсанда нарықтық баға белгілеулер қалпына келтірілді және Қытай тарапынан сұраныстың ұлғаюы аясында қыркүйектегі мәндерден жоғары өсуді көрсетті.

Мырыш өндіру саласындағы ірі компания болып табылатын Glencore компаниясының мырыш жеткізуінің қысқаруы жалғасты. Осы фактор 2016 жылғы төртінші тоқсанда осы металдың әлемдік бағасының өсуіне себепші болды.

Талдау жасалып отырған кезеңде алюминий бағасының төмендеуіне байланысты туындаған негізгі фактор Қытайдағы әлсіз сұраныс болды. Қытайдың балқыту кәсіпорындарының алюминий шикізатын тұтынуы елдердің атмосфераға зиянды заттар шығарындыларын төмендетуге бағытталған шаралары салдарынан төмендеуде. Мәселен, Қытайда артық өндіріс қуаттарының болуы алюминий бағасы төмендеуінің басты факторы болып табылады.

Мыс бағасының әлсіз серпінің себебі сондай-ақ алюминийге қатысты жағдай сияқты Қытайда сұраныстың қысқаруы болды.

5-график. Мыс, алюминий, мырыш және қорғасын бағасының индексі (2015 ж. қаңтар=100 %)

Дереккөзі: Bloomberg деректері бойынша ҚРҰБ есептері

1.1.3 Азық-түлік өндірісі

ФАО индексінің серпіні 2016 жылғы төртінші тоқсанда тұрақтанды (6-график). Осы көрсеткіштің орнықты серпіні өсімдік майы мен сүт өнімі бағасының өсуін теңестіруге, қант бағасының едәуір төмендеуіне, сондай-ақ астық пен ет бағасы өсуінің бәсеңдеуіне байланысты болды.

Қарт бағасының едәуір төмендеуі байқалды, ол 2016 жылғы ақпаннан бастап өсті, бұл Бразилияда қант экспортының қарқындауына байланысты болды.

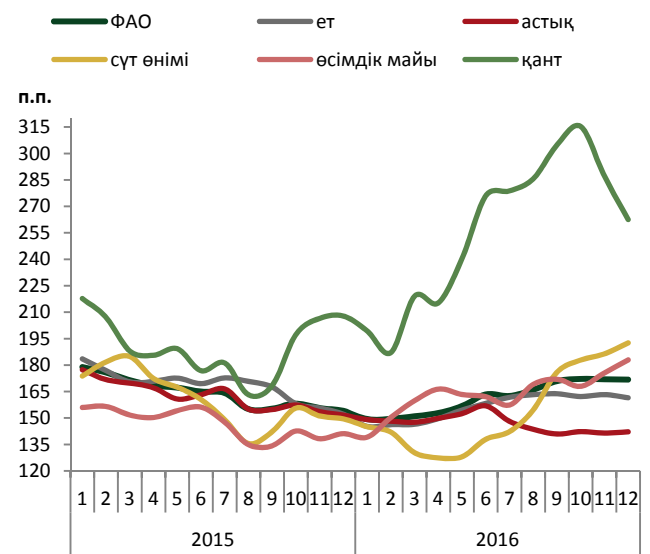
Өсімдік майы бағасының өсуі импортер елдердегі қорлардың жалғасып отырған қысқаруы салдарынан болды. Осыменен қатар, 2017 жылы өндірістің қысқаруына қатысты қауіп сақталады.

Ет бағасы өсуінің әлсіз серпіні нарықта шошқа, қой, сондай-ақ құс етінің артық болуына байланысты Азия және Африка елдерінде сұраныстың төмендеуі салдарынан болды.

ЕО-да сұраныстың жалғасып отырған өсуі және қорлардың төмендеуі 2016 жылғы төртінші тоқсанда сүт өнімінің бағасы өсуінің жеделдеуімен туындаған факторлар болды.

Сонымен қатар, астықтың бағасында айтарлықтай өзгеріс болған жоқ. Жүгері бағасының АҚШ-тағы қолайсыз ауа-райы-климаттық жағдайларға байланысты болған өсуі Ресейдегі, Канададағы және Австралиядағы өнімнің жақсы болуына байланысты астық бағасының төмендеуімен теңестірілді.

6-график. ФАО индексі (2002-2014 жж. = 100 %)

Дереккөзі: БҰҰ ААҰ

1.2 АҚШ-тағы экономикалық ахуал және ФРЖ мөлшерлемесі

Экономикалық талдау бюросының бастапқы бағасына сәйкес АҚШ-тың ІЖӨ өсуі 2016 жылғы төртінші тоқсанның қорытындысы бойынша 1,9% болды (7-график), бұл нарықтың күтулерінен төмен болды. Мәселен, Bloomberg пікіртерім жүргізген сарапшылар 2,2% өсуді күтті. ІЖӨ өсу қарқынының осындай күрт қысқаруы экспорттың құлдыраумен байланысты. Нақты ІЖӨ-нің төртінші тоқсанда ұлғаюына түпкілікті тұтынуға арналған жеке

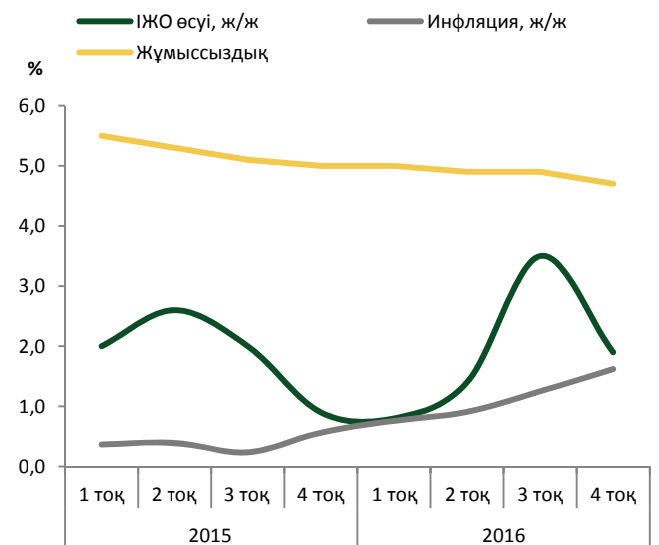
шығыстардың артуы, тауар-материалдық қорлар мен негізгі капиталға жеке инвестициялардың өсуі, сондай-ақ жергілікті және мемлекеттік органдардың шығыстарының өсуі себепші болды. Өз кезегінде, экспорттың және федералдық органдар шығыстарының қысқаруы, сондай-ақ импорттың ұлғаюы АҚШ-тың экономикалық өсуіне тежеуші әсер етті.

2016 жылғы желтоқсанда жылдық инфляция 2016 жылғы қыркүйектегі 1,2%-бен салыстырғанда 1,6%-ға дейін жеделдеді, бұл бұрынғыша 2% нысаналы деңгейден төмен (7-график). Осы жеделдеуге бензин және басқа энергия тасымалдауыштары, сондай-ақ жалға берілетін тұрғын үй бағасының көтерілуі себепші болды.

Еңбек статистикасы бюросының деректері бойынша АҚШ-тағы жұмыссыздық деңгейі 2016 жылғы қыркүйектегі 4,9%-бен салыстырғанда желтоқсанда 4,7%-ға дейін төмендеді, бұл АҚШ экономикасының толық жұмыспен қамтуға жақындауымен расталады. Бұл ретте сағат бойынша жалақы төлеудің өсуі 2015 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 2,9%-ды құрады, себебі жұмыссыздық деңгейінің төмен болуына байланысты қызметкерлерді тарту және оларды ұстап тұру мақсатында кәсіпорындар неғұрлым жоғары еңбекақыны ұсынуға мәжбүр болады.

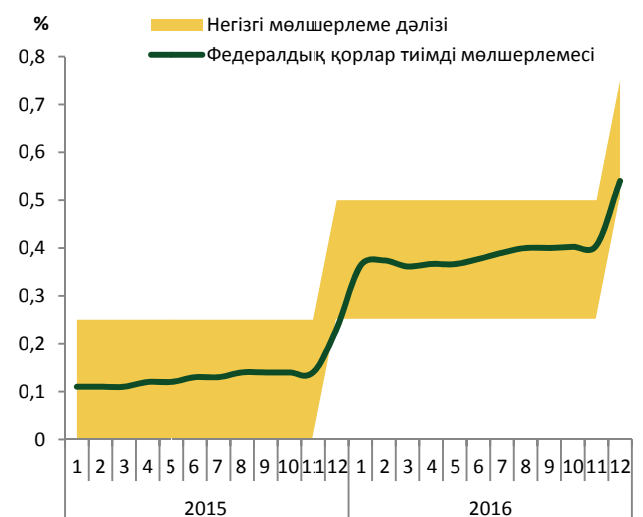
Осылайша, инфляцияның жеделдеуі, еңбек нарығындағы қолайлы ахуал, экономиканың қалыпты өсуі АҚШ ФРЖ негізгі мөлшерлемесінің 2016 жылғы желтоқсанда 25 базистік тармаққа көтерілуіне себеп болды (8-график).

7-график. АҚШ экономикасының көрсеткіштері

Дереккөздері: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), U.S. Bureau of Labor Statistics (BLS)

8-график. АҚШ-тағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

1.3 Қазақстанның сауда әріптестері елдеріндегі экономикалық ахуал

1.3.1 Қытай

2016 жылғы төртінші тоқсанда Қытайдың ІЖӨ өсуі өткен тоқсанмен салыстырғанда 0,1%-ға жедел өсті және жылдық көрсетуде 6,8% болды (9-график). Экономиканың өсуіне инфрақұрылымға мемлекеттік инвестициялар және белсенді тұрғын үй құрылысы оң ықпал етуді жалғастырды.

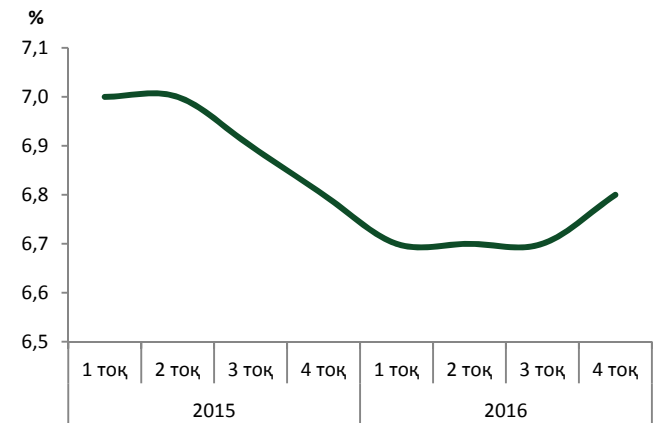
Экспорттың қысқаруы, жеке инвестициялардың баяу өсуі, бірқатар салалардағы артық қуаттардың сақталуы, қытай кәсіпорындарының жоғары берешегі экономикалық өсуді тоқтататын факторлар болды. Бұл ретте Қытайдың экономикасы үшін ипотекалық кредиттеудің баяулауын, мемлекеттік ынталандыру шараларынан әсердің әлсіреуін, АҚШ-тың протекционистік саясатының аясында экспорттың одан әрі құлдырауын, сондай-ақ Brexit-ке байланысты ЕО экономикасының баяулауын негізгі тәуекелдерге жатқызуға болады.

Желтоқсанда жылдық инфляция 2016 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда 2,1%-ға дейін 0,2 пайыздық тармаққа дейін жедел көтерілді (10-график). Осы көтерілуге көкөністер мен жемістер бағасының маусымдық өсуі, сондай-ақ қызмет көрсету саласында бағаның тұрақты өсуі себепші болды. Осы уақытта, қатарынан төртінші ай өнеркәсіптегі ақша артық өндірістік қуат көздерінің қысқаруы салдарынан көмір мен болаттың ішкі бағаларының артуын көрсете отырып, жылдық көрсетуде жедел өсуді (желтоқсанда - 5,3%) көрсетті.

2016 жылғы төртінші тоқсанда Қытай Халық Банкі негізгі мөлшерлемені бұрынғы деңгейде сақтай отырып, ынталандыратын ақша-кредиттік саясатты жүргізуді жалғастырды (11-график). Алайда 2017 жылы, «Синьхуа» ақпараттық агенттігінің желтоқсандағы хабарламасына сәйкес Қытайдың бейтарап ақша-кредит саясатын қолдайтындығын атап өткен жөн. Осы арқылы, қарыз алу мөлшерлемелерінің ықтимал артуы 2017 жылы қытай кәсіпорындарының берешектерінің өсуін тоқтатуға, тұрғын үй бағасының шамадан тыс артық тәуекелдерін төмендетуге, қаржы тұрақтылығын және юань бағамының негізгі әлемдік валюталарға тұрақтылығын қолдауға бағытталатын болады.

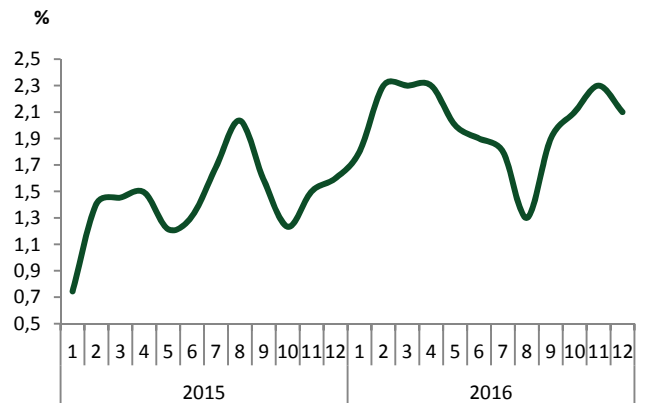
2016 жылғы төртінші тоқсанның ішінде капитал ағыны және ФРС мөлшерлемесінің артуы аясында юанның АҚШ долларына бағамы әлсіреді және желтоқсанның

9-график. Қытайдағы ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

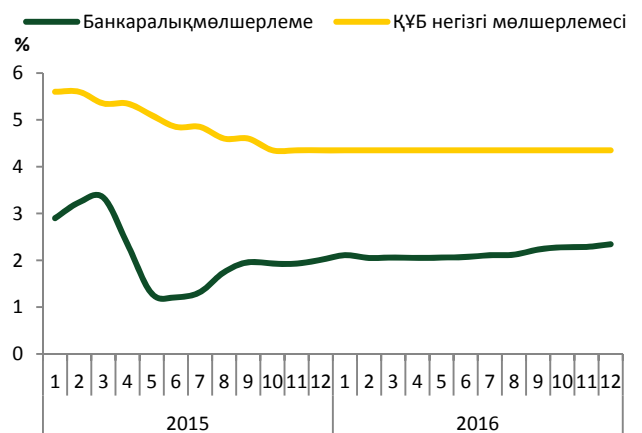
Дереккөзі: Bloomberg

10-график. Қытайдағы инфляция

Дереккөзі: Қытайдың Ұлттық статистика бюросы

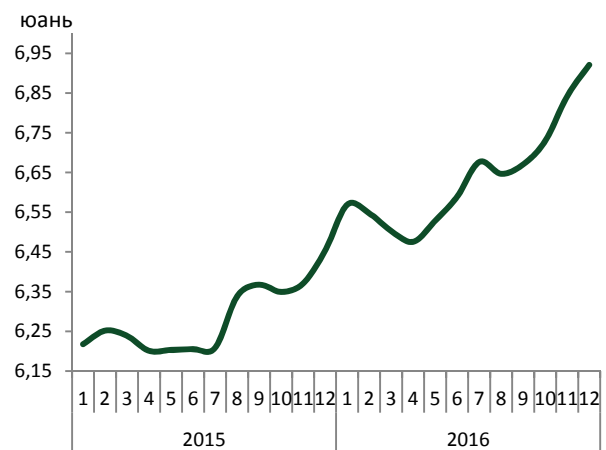
11-график. Қытайдағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

соңында сегіз жылдық минимумға жетті (12-график). Алайда бұдан әрі юанның бағамына капитал ағынын бақылау бойынша шараларды қатаңдату және бейтарап ақша-кредит саясаты оң әсер етуі мүмкін. Теріс факторларға АҚШ-тағы ықтимал протекционизм саясаты және Brexit салдарлары талаптарымен әлемдік экономиканың баяулауын жатқызу керек.

12-график. Юаньнің АҚШ долларына қатысты бағамы, айына орташа алғанда

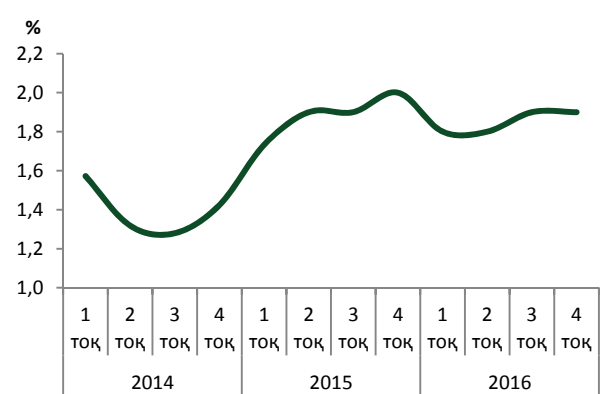

Дереккөзі: Reuters

1.3.2 Еуропалық одақ

Eurostat-тың бастапқы бағалауына сәйкес, ІЖӨ-нің өсуі 2016 жылғы төртінші тоқсанда жылдық көрсетуде үшінші тоқсандағы деңгейде қалды және 1,9% болды (13-график). Бұл бұрынғысынша қалыпты тұтынуға және негізгі капиталға инвестицияларға байланысты. Жұмыссыздықтың тұрақты құлдырауы және ЕОБ ынталандыру шаралары ІЖӨ-нің өсуіне, ал еуроның әлсіреуі – экспорттың өсуіне оң ықпал етуі мүмкін. Алайда Ресей мен ЕД арасындағы екіжақты санкциялардың сақталуы сыртқы сұранысты әлі де тоқтатып отыр. Сонымен қатар банк секторында активтердің сапасына және төменгі мөлшерлемелер талаптарымен әлсіз кірістілікке негізделген тәуекелдер сақталып отыр.

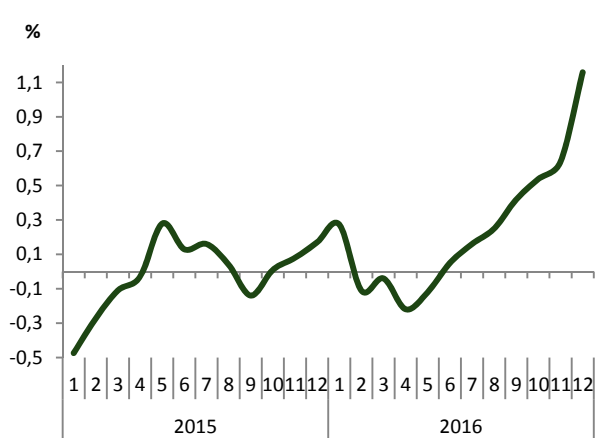
13-график. ЕО ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

Дереккөзі: Евростат

2016 жылғы қазан-желтоқсанда инфляцияның жылдық деңгейі 0,4%-дан 1,2%-ға дейін көтерілді (14-график). Бензин, көкөністер мен жемістер бағасының өсуі инфляцияға айтарлықтай оң әсер етті, ал газ, телекоммуникация және жеке гигиена тауарларының бағасы теріс үлес қосты. Инфляцияның одан әрі үдеуіне өнеркәсіпте бағаның оң өсуі (2016 жылғы желтоқсанда өсу жылдық көрсетуде 2,4% болды), мұнай бағасының көтерілуі, сондай-ақ ЕОБ ақша-кредит саясатының ынталандыру шаралары ықпал ететін болады. Инфляцияның мақсатты деңгейге қол жетпеуіне (2%) орай

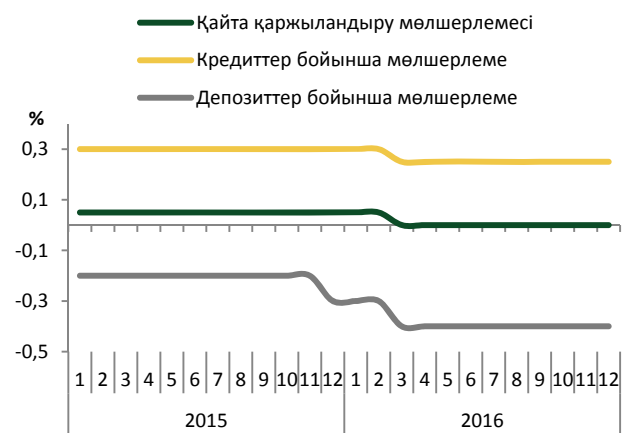
14-график. ЕО-тағы инфляция, ж/ж

Дереккөзі: Евростат

реттеуші ақша-кредит саясатының негізгі өлшемдерін өзгертпей қалдырды (15-график). Сонымен қатар, 2016 жылғы желтоқсанда ЕОБ активтерді сатып алу бағдарламасын 2017 жылғы сәуірден жылдың соңына дейін ұзарту туралы шешім қабылдады, бұл ретте ай сайынғы көлемді 80-нен 60 млрд. еуроға дейін төмендетті.

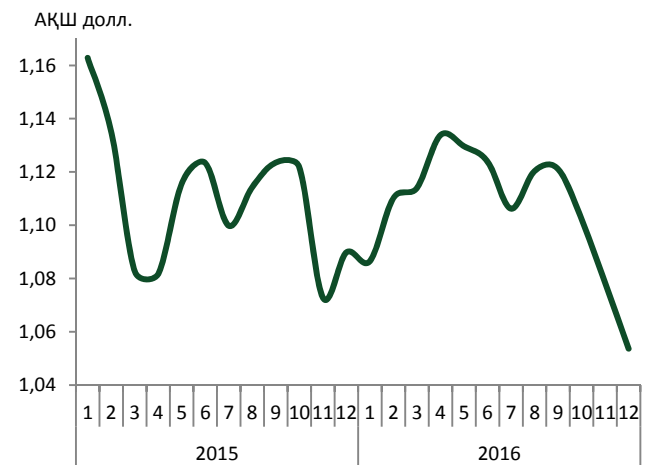
15-график. ЕО-тағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

Қаралып отырған кезеңде еуроның номиналдық бағамы еуро үшін 1,1238-дан 1,0513 АҚШ долларына дейін төмендеді (16-график), бұл АҚШ ФРС негізгі мөлшерлемесінің көтерілуі талаптарымен америкалық активтердің тартымдылығының өсуіне және Д.Трампының президенттік сайлаудағы жеңісіне байланысты болды. Сонымен қатар еуроның бағамына АҚШ-тың негізгі мөлшерлемесінің ықтимал көтерілуі және Ұлыбританияның ЕО-тан шығуына және 2017 жылы еуроаймақтың негізгі елдеріндегі сайлау нәтижелеріне байланысты саяси белгісіздік теріс ықпал ететін болады.

16-график. Еуроның АҚШ долларына бағамы, айына орташа алғанда

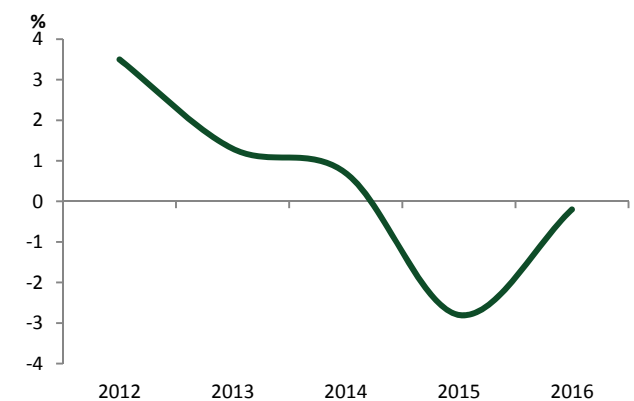

Дереккөзі: Reuters

1.3.3 Ресей

Ресстаттың бастапқы бағалауына сәйкес 2016 жылы Ресей экономикасында экономикалық құлдыраудың баяулауы байқалады. Мәселен, Ресейдің ІЖӨ 2016 жылы жылдық көрсетуде 2015 жылғы 2,8%-бен салыстырғанда 0,2%-ға қысқарды (17-график). Бұл ретте рецессияның әлсіреуіне ауыл шаруашылығы, пайдалы қазбалар өндіру, өңдеу өнеркәсібі, электр энергиясын, газды және суды өндіру және бөлу көлемінің өсуі әсер етті. Сонымен қатар, құрылыстағы және саудадағы құлдырау бұрынғысынша экономикалық өсуге теріс әсер етіп отыр. Шикізат тауарлары бағасының қалыпты түрде көтерілуі және экономиканың жаңа жағдайларға біртіндеп бейімделуі экономиканы қалпына келтірудің негізгі

17-график. Ресейдегі ІЖӨ-нің нақты өсуі, ж/ж

Дереккөзі: Ресстат

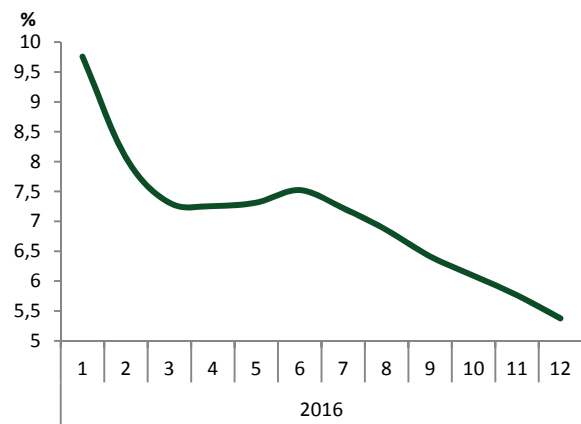
себебі болып табылады, мұнда ЕО-пен өзара экономикалық санкциялар бұрынғысынша өсуді тоқтатып отыр.

2016 жылғы төртінші тоқсанның соңында жылдық инфляция Ресейде 5,4% болды, бұл өткен тоқсанға қарағанда 1 п.т. аз (18-график). Жылдық инфляцияның төмендеуіне әлсіз тұтынушылық және инвестициялық сұраныс, рубльдің айырбастау бағамының нығаюы, сондай-ақ ауыл шаруашылығы өнімінің астықтың көп болуы себепші болды.

2017 жылдың соңында инфляцияны 4% таргеттелетін деңгейге дейін баяулату бойынша трендті қолдау, сондай-ақ жинақтауға ынталандыруды сақтау мақсатында Ресей Банкі негізгі мөлшерлемені бұрынғы деңгейде сақтай отырып, қалыпты қатаң ақша-кредит саясатын жүргізуді жалғастырды (19-график). Инфляция бойынша мақсаттың игерілмейтін тәуекелдеріне инфляциялық күтулердің көтеріңкі деңгейін және тұрақсыздығын, жинақтауға бейімділіктің төмендеуін, сыртқы нарықтарда талаптардың нашарлауын жатқызған жөн.

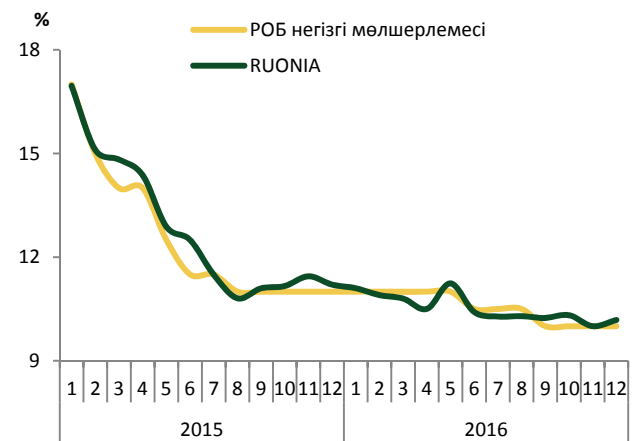
Ресей рублінің АҚШ долларына бағамы төртінші тоқсан бойы түрлі бағыттағы қозғалысты көрсетті (20-график). Мәселен, қазанда бағам қыркүйекпен салыстырғанда 3,1%-ға әлсіреді, қарашада бұрынғы позициясына оралды, ал желтоқсанда бір АҚШ доллары үшін 61,90 рубльге дейін нығайды, бұл көбінесе мұнай бағасының серпініне байланысты болды. Бұдан басқа, сыртқы борыш бойынша төлемдер, экспорттық түсімнен бюджеттік түсімдер, сондай-ақ экономиканы қалпына келтіру аясында Ресей активтерінің тартымдылығының өсуі желтоқсанда бағамды қалыптастырудың қосымша түрлі бағыттағы факторларын білдіреді. Мұнай бағасының төмендеуі, сондай-ақ Ресей Қаржыминінің өтпелі бюджеттік қағидалар шеңберінде жүргізген шетел валютасын сатып алуына нарықтың ден қоюы рубльдің әлсіреуінің негізгі тәуекелдері болып табылады.

18-график. Ресейдегі инфляция

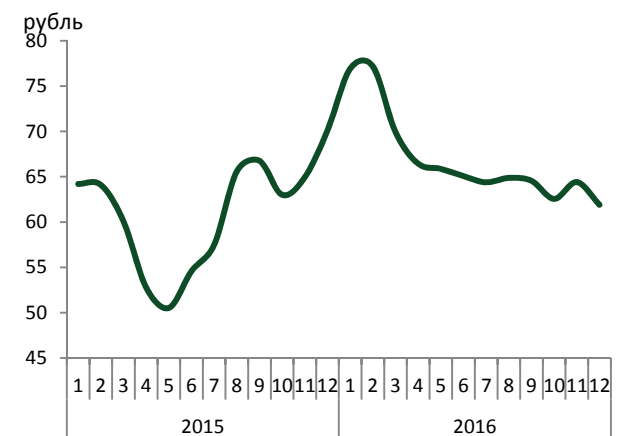
Дереккөзі: Reuters

19-график. Ресейдегі мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

20-график. Рубльдің АҚШ долларына бағамы, айына орташа алғанда

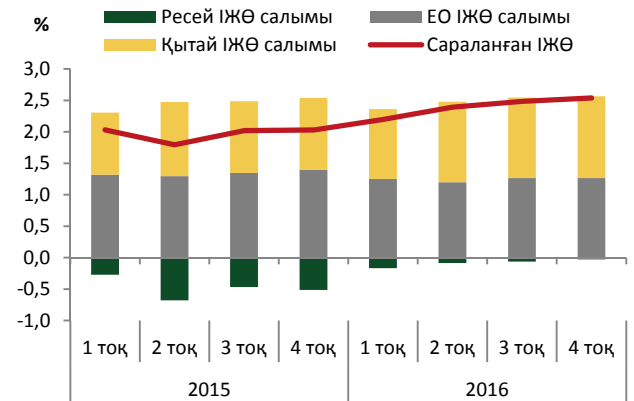
Дереккөзі: Reuters

1.3.4 Біріктірілген сыртқы ІЖӨ және инфляция

Қазақстанның халықаралық сауда құрылымы туралы деректер негізінде есептелетін және Қазақстанның экспортына сұранысты сипаттайтын біріктірілген сыртқы ІЖӨ көрсеткіші талданып отырған кезеңде 5 п.т. өсті (21-график). Осы аз ғана өсу Ресейде экономикалық құлдыраудың бәсеңдеуі мен Қытай экономикасының шамалы жеделдетілуі салдарынан байқалды. Негізгі сауда әріптесі елдерінің сыртқы біріктірілген ІЖӨ-сінің қалыпты өсуі 2016 жылғы төртінші тоқсанда сыртқы сұраныс факторының аздап жақсаруын көрсетеді.

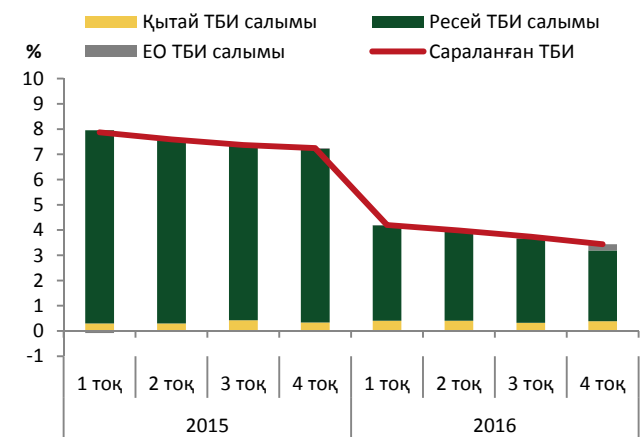
2016 жылғы төртінші тоқсанда негізгі сауда әріптесі елдерінің Қазақстан импортындағы үлесі бойынша есептелген азық-түлік бағаларының біріктірілген сыртқы индексі 30 базистік тармаққа төмендегенін көрсетті (22-график). Осы төмендеуге ЕО мен Қытайда инфляция жеделдетілген кезде Ресейдегі жылдық инфляцияның азаюы себепші болды. Нәтижесі ретінде осы көрсеткіштің төмендеуі Қазақстанның тұтынушылық нарығына жалғасып келетінін сыртқы инфляция қысымының әлсіреуін көрсетеді.

21-график. Орташа алынған сыртқы ІЖӨ, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

22-график. Орташа алынған сыртқы АБИ, ж/ж

Источник: Расчеты НБРК

2. ІШКІ ЭКОНОМИКА

2.1 Ақша-кредит саясаты және қаржы секторын дамыту

2.1.1 Ақша нарығы және Ұлттық Банктің операциялары

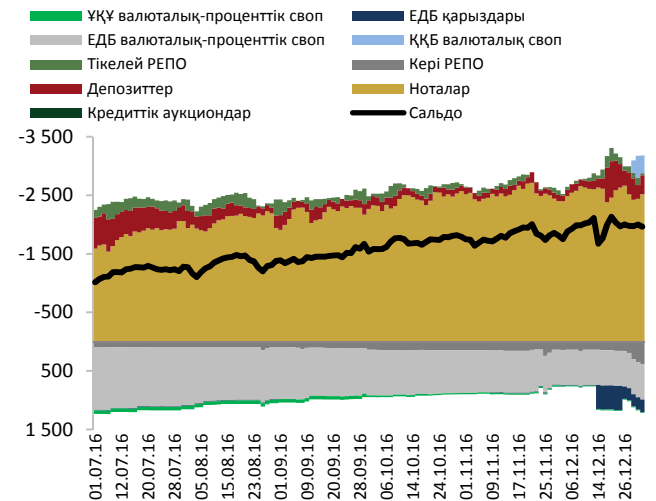
2016 жылғы төртінші тоқсанда ақша нарығында теңгелік өтімділіктің құрылымдық профициті сақталды. Бұл жағдайда Ұлттық Банктің артық өтімділікті алуы бойынша операциялардың көлемі өсті. Ақша нарығында өтімділіктің негізгі көлемі 7, Ұлттық Банктің 28, 91, 182 және 364 күн құрайтын айналыс мерзімі бар қысқамерзімді ноттары түрінде ашық нарығы операциялары арқылы алынды, олардың орташа үлесі өтімділікті сіңірудің жиынтық көлемінің 91,5% (2016 жылғы үшінші тоқсанда 83,7%) құрады. Бұл ретте желтоқсанда Ұлттық Банктің депозиттеріне де сұраныс көбейді. Депозиттерді тартудың орташа күндік көлемдері ұзақ уақыт қысқарудан кейін 2016 жылғы шілдедегі деңгейге қайта келді (23-график).

2016 жылғы төртінші тоқсан ішінде Ұлттық Банк базалық мөлшерлеменің деңгейін төмендету арқылы ақша-кредит талаптарын жеңілдетуді жалғастырды. Мәселен, 2016 жылғы 3 қазанда ол 13%-дан 12,5%-ға дейін, 14 қарашадан бастап – 12%-ға дейін, +/-1% дәлізін сақтай отырып төмендетілді. Бұл шешімдерге болжамның траекториясына сәйкес инфляцияның төмендеу серпіні, банк салымдарын долларсыздандырудың сақталып келетін қарқыны, сондай-ақ халықтың инфляциялық күтулерінің төмендеуі себепші болды.

2016 жылғы қараша-желтоқсан аралығында тәуекелсіз кірістілік қисығын (оның ортамерзімді сегментін) құру бойынша жұмысты жалғастыру шеңберінде Ұлттық Банктің меншікті портфелінен мемлекеттік бағалы қағаздарын сату бойынша мамандандырылған сауда-саттықтар жүргізілді. Өткізілген аукциондардың нәтижесінде пайыздық мөлшерлемелерді 5 жылға дейінгі мерзімге төмендету бойынша нарықтық күтулер белгіленді.

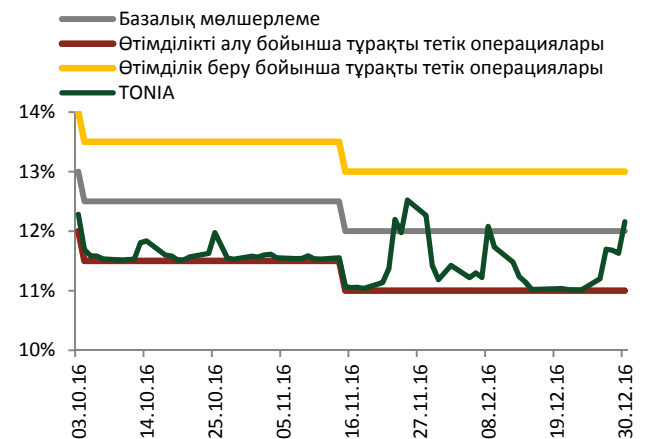
2016 жылғы төртінші тоқсанда TONIA мөлшерлемесі Ұлттық Банктің біркүндік РЕПО

23-график. ҚРҰБ ішкі нарықтағы операциялары (ашық позиция, млрд. тг.)

* Бағалы қағаздарды кері сатумен сатып алу ҚРҰБ аукционы
Дереккөзі: ҚРҰБ

24-график. Базалық мөлшерлеме және TONIA

Дереккөзі: ҚРҰБ, ҚҚБ

нарығына қатысуының қысқарғанына қарамастан, пайыздық дәліздің төменгі шегінде сақталды. Алайда нарықта мөлшерлемелердің жиі құбылуы байқалды. Мәселен, салық төлемдері кезеңінде (қарашаның аяғы – желтоқсанның басы) өтімділікке сұраныс ұлғайды, соның нәтижесінде мөлшерлеме базалық мөлшерлеменің деңгейінен жоғары қалыптасты. 2016 жылғы желтоқсанның соңында мөлшерлемелердің өсуі жекелеген банктердің тарапынан теңгедегі өтімділікке сұраныс өсуінің салдары болып табылады (24-график).

2016 жылғы төртінші тоқсан бойы Money Market Index 8.00 – 12.86% аралығында құбылып отырды. 2016 жылғы төртінші тоқсанда MMI орташа алынған мәні 11,11% (үшінші тоқсанда – 12,34%) құрады. Негізгі үлесі РЕПО нарығына тиесілі болды (25-график).

2.1.2 Валюта нарығы және Ұлттық Банктің шетел валютасымен операциялары

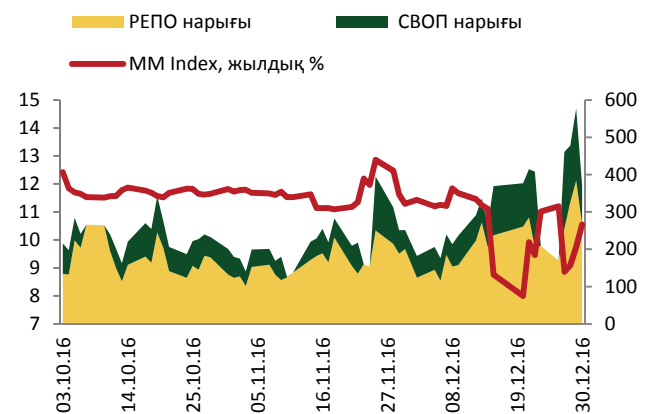
2016 жылғы төртінші тоқсанда валюта нарығындағы ахуал теңгенің айырбастау бағамының әртүрлі бағытталған серпінімен сипатталды, бұл негізінде мұнай бағасы мен Ресей рублінің қозғалысымен айқындалды. Теңге бағамының құбылмалылығына әсер еткен негізгі оқиғалар мұнай экспорттаушы елдердің өндіруді қысқарту туралы келіссөздері, ФРЖ ресми мөлшерлемесінің көтерілуі, сондай-ақ АҚШ-тың жаңа президентін сайлау болды.

Тоқсан ішінде теңге бағамы бір АҚШ доллары үшін 328,91-344,56 теңге аралығында өзгеріп отырды. Егер 2016 жылғы қазанда және желтоқсанда іргелі факторлар теңге бағамының нығаяуына ықпал етсе, онда әлем нарықтарындағы белгісіздіктің өсуі және мұнай бағаларының төмендеуі 2016 жылғы қарашада теңге бағамының әлсіреуіне себепші болды.

Бұл ретте тоқсанның қорытындысы бойынша бағам алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда бір доллар үшін 333,29 теңгеге дейін 0,6%-ға нығайды (26-график).

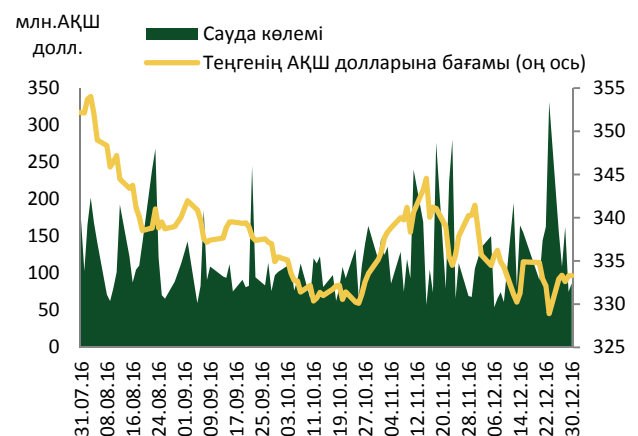
2016 жылғы төртінші тоқсан бойы Ұлттық

25-график. MMI серпіні және мәмілелер көлемі (млрд. тг., оң ось)

Дереккөзі: ҚҚБ

26-график. Айырбастау бағамының серпіні және валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі

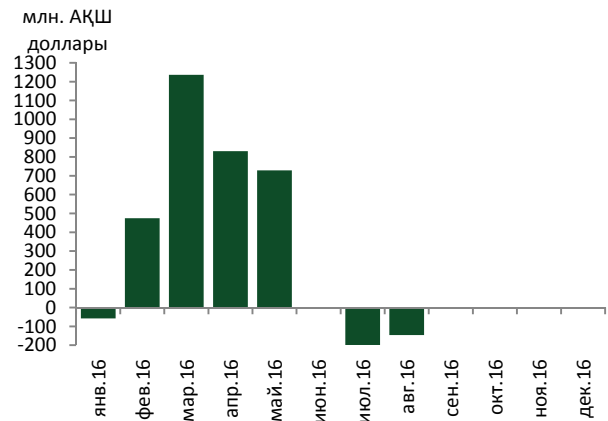

Дереккөзі: ҚҚБ

Банк ұлттық валютаның еркін өзгермелі бағамы режимін ұстанды және валюталық өктемдіктерді жүргізген жоқ (27-график).

Айырбастау бағамының негізгі үрдісіне ықпал ету нөлге тең болды. Теңге бағамы сыртқы және ішкі факторлардың ықпалымен теңестірілді.

27-график. Ішкі валюта нарығындағы ҚРҰБ өктемдіктері (нетто)

Дереккөзі: ҚРҰБ

2.1.3 Депозит нарығы

2016 жылғы төртінші тоқсанда банктер депозиттерінің көлемі үшінші тоқсанмен салыстырғанда 3,0%-ға ұлғайып, 18,2 трлн. теңгені құрады (28-график). Осыған үшінші тоқсанда теңге бағамының әлсіреуінен кейін валюта нарығының тұрақтануы себепші болды. Инфляциялық күтулердің баяулауы және макроэкономикалық ахуалдың біртіндеп қалпына келуі де жинақтардың ұлғаюына себепші болды.

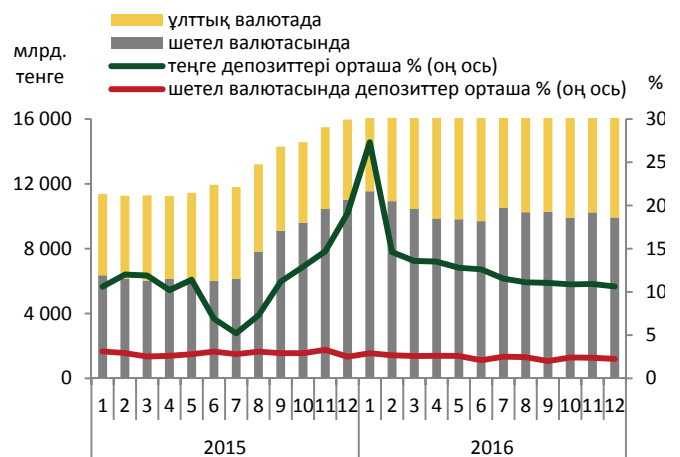
Жеке тұлғалар депозиттерінің құрылымында ұлттық валютадағы салымдардың өсу қарқынының қалпына келуі болды – 23,9% төртінші тоқсанда (5,3% үшінші тоқсанда). Халықтың валюталық салымдарының әкелінуі шамамен алдыңғы тоқсанның деңгейінде 1,3% (1,0% үшінші тоқсанда) сақталды.

Ұлттық валютадағы салымдардың әкелінуі заңды тұлғалардың құрылымында да байқалды – 6,2% төртінші тоқсанда (2,4% үшінші тоқсанда). Заңды тұлғалардың валюталық депозиттері 7,4%-ға төмендеді, үшінші тоқсанда олардың 10,7%-ға ұлғаюы (теңгенің әлсіреуі аясында) тіркелді.

Нәтижесінде, шетел валютасындағы барлық депозиттердің үлесі 2016 жылғы қыркүйектегі 58,3%-дан желтоқсанда 54,6%-ға дейін төмендеді.

2016 жылғы төртінші тоқсанда ұлттық валютадағы депозиттер бойынша мөлшерлемелер шамалы төмендеді (11,0%-

28-график. Теңгемен және шетел валютасымен депозиттердің көлемі және олар бойынша мөлшерлемелер

Дереккөзі: ҚРҰБ

дан 10,6%-ға дейін), шетел валютасындағы депозиттер бойынша мөлшерлемелер 2,0%-дан 2,2%-ға дейін ұлғайды. Жеке тұлғалардың теңгемен депозиттері бойынша мөлшерлемелер заңды тұлғалардың тиісті мөлшерлемелерінен артық болды. Жылдың бірінші жартыжылдығында байқалған заңды тұлғалар тарапынан банктерге қысымдары айтарлықтай төмендеді. Нәтижесінде, депозиттік мөлшерлемелердің жалпы төмендеуі байқалды.

2.1.4 Кредит нарығы

2016 жылғы төртінші тоқсанда кредиттеу нарығында қалпына келу жалғасты.

Тоқсанда кредиттеу көлемі 1,4%-ға өсті (29-график). Кредиттеудің өсуі негізінде заңды тұлғаларға кредиттердің ұлғаюымен қамтамасыз етілді, ал жеке тұлғаларды кредиттеу 0,6%-ға төмендеді.

Валюта құрылымында ұлттық валютадағы кредиттердің өсуі (3%-ға) жалғасты. Шетел валютасында кредиттеу қарқындары төмендеді (1,7%-ға). Барлық теңгемен кредиттердің үлес салмағы 2016 жылғы желтоқсанда 67,4% (2016 жылғы қыркүйекте - 66,4%) құрады.

Орта- және ұзақмерзімді кредиттер төртінші тоқсанда 0,5%-ға өсуін көрсетті. Орта- және ұзақмерзімді кредиттердің үлес салмағы 2016 жылғы желтоқсанда 81,9% (қыркүйекте – 82,5%) құрады.

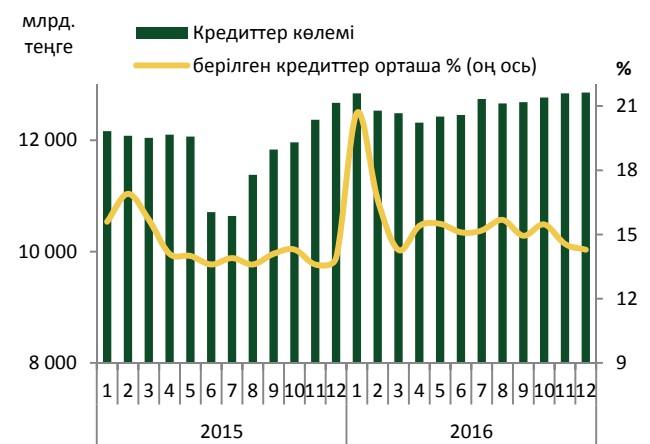
Сауда саласы кредиттеудің өсуіне ең көп үлес қосты, онда кредиттер айтарлықтай – 5,4%-ға (үшінші тоқсанда – өсу 0,2%-ға) өсті.

Өнеркәсіпті кредиттеу кен өндіру секторындағы кредиттеудің төмендеуі есебінен 5,2%-ға дейін баяулады. Құрылыста кредиттеу айтарлықтай төмендеді (30-график).

Шағын кәсіпкерлікті кредиттеу 11%-ға ұлғайып, 3,1 трлн. теңге құрады, бұл экономикаға барлық кредиттер көлемдерінің төртінші бөлігіне тең.

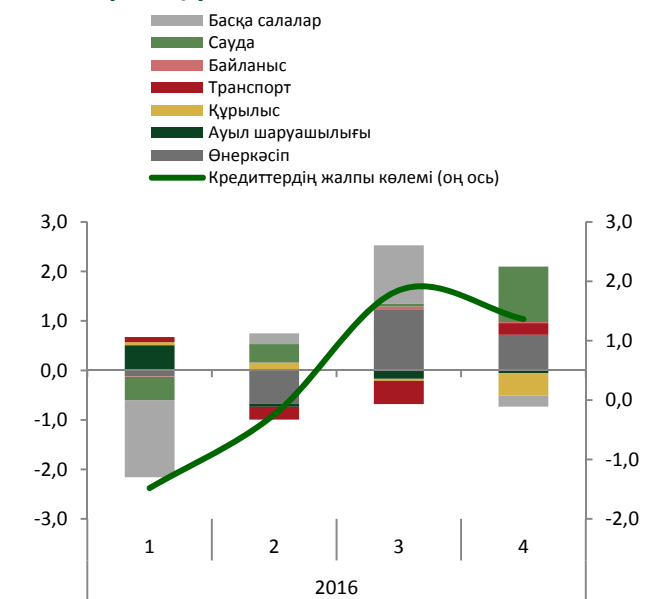
Валюта және ақша нарықтарындағы ахуалдың тұрақтануы, банктердің теңгемен депозиттік базасының біртіндеп өсуі кредиттер бойынша мөлшерлемелердің

29-график. Кредиттердің көлемі және олар бойынша мөлшерлемелер

Дереккөзі: ҚРҰБ

30-график. Кредиттеудің өсу қарқынына салалардың үлесі

Дереккөзі: ҚРҰБ

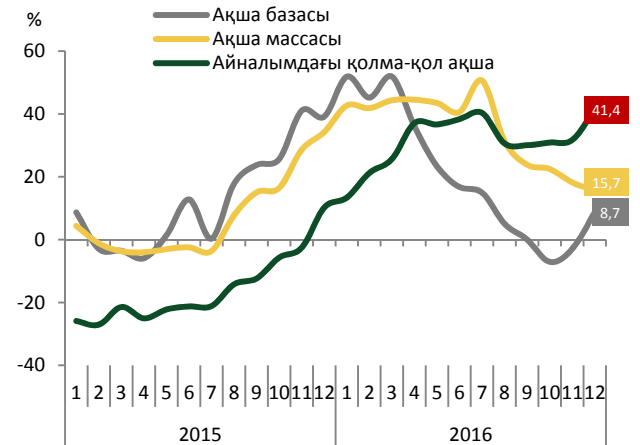
одан әрі төмендеуіне ықпал етті. 2016 жылғы желтоқсанда ұлттық валютадағы кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 15,5% (2016 жылғы қыркүйекте – 16,3%) болды.

2.1.5 Ақша агрегаттары

2016 жылғы төртінші тоқсанда М3 (ақша массасы) ақша агрегаттарының жылдық өсу қарқыны қысқаруы жалғасты, желтоқсанның 15,7% болды. М0 (айналыстағы қолма-қол ақша) ақша агрегаттарының және ақша базасының өсу қарқыны ұлғайды және желтоқсанның аяғында тиісінше 41,4% және 8,7% болды (31-график).

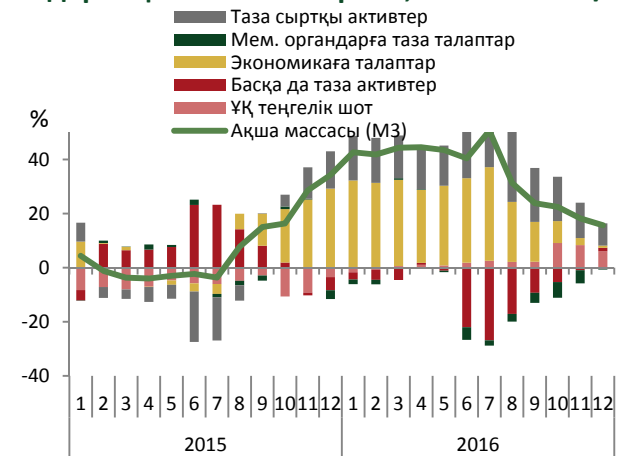
Ақша массасының өсуі бәсеңдеуінің негізгі факторы 2016 жылдың қорытындысы бойынша валюталық құрауыштарды, атап айтқанда экономикаға талаптарды қайта бағалау әсерін тауысу болып табылады. Бұл ретте ақша массасының өсуі ақша базасының өсуінің негізгі көздері: Ұлттық қордың республикалық бюджетке бөлінген таза сыртқы активтері мен қаражатының өсуі болып табылатын факторлар есебінен қамтамасыз етілді (32-график).

График 31. Ақша агрегаттарының өсуі, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ

График 32. Ақша массасы қалыптасу көздерінің серпіні, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ

2.2 Бағалар және инфляциялық процестер

2.2.1 Тұтыну бағаларының индексі

Жылдық көрсеткіш бойынша инфляция қыркүйектегі 16,6%-дан 2016 жылғы желтоқсанда 8,5%-ға дейін төмендеді, Ұлттық Банктің нысаналы бағдарынан аз ғана жоғары болып қалыптасты (33-график).

Инфляция серпіні айырбастау бағамының ауысу әсерімен, ақылы қызметтерге тарифтердің қалыпты өсуімен жойылуына байланысты азық-түлік бағаларының бірден төмендеуі ықпалымен қалыптасты.

Жылдық өсуде ТБИ-ға үлкен үлесті азық-

түлік өнім бағасының ұлғаюуына әкелді, олардың жылдамдатуы 2016 жылғы төртінші тоқсанда 4,5%-ды құрады. Тұтастай алғанда бір жылда азық-түлік тауар бағалары 9,7%-ға артты. Бағаның артуына жұмыртқа, көкөніс, сондай-ақ ет-сүт өнімдері бағасының бірден өсуі ықпал етті, бұл жекелеген кәсіпорындардың жұмысындағы іркілістерге, сондай-ақ өндірушілердің шығындарының артуына байланысты тауарларды ұсынудың қысқаруына себеп болды. Маусымдық тазартылған инфляцияны талдау маусымдық факторлардан басқа азық-түлік инфляциясына басқа да факторлар ықпал ететіндігін растайды. Маусымдықты алып тастай отырып азық-түлік тауарларына ТБИ өткен тоқсанда 2,9%-дан 1,8%-ға артты.

Азық-түлікке жатпайтын инфляция құрылымында зауыттар жұмысындағы іркілістер, ішкі және импорт өнімдері құнының ұлғаюуы себеп болған мұнай өнімдері бағасының артуы байқалды. Жалпы алғанда, қалған құрауыштар қалыпты қарқынмен өскенін ескере отырып, азық-түлікке жатпайтын тауарларға маусымдық-тазартылған ТБИ өткен тоқсанда 1,7%-дан 1,1%-ға төмендеді.

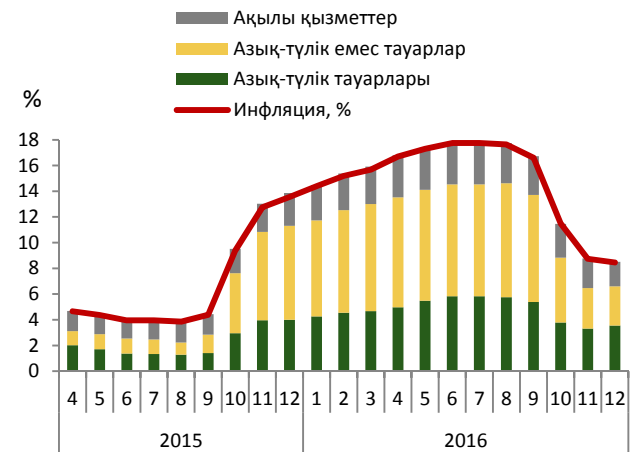
2016 жылғы төртінші тоқсанның аяғындағы қалыпты өсу жылдық көрсеткіште 6,1%-ға және бір тоқсанда 0,9%-ға артқан қызмет инфляциясын көрсетті. Бұған тұрғын-үй-коммуналдық шаруашылығы қызметінің өсу қарқынының бәсеңдеуі ықпал етті, осы топтағы ТБИ анағұрлым үлкен үлес алып отыр. Сонымен, жылдың соңғы екі тоқсаны үшін реттелетін қызметтің өсуі 0,7%-дан асқан жоқ.

Жеміс-көкөніс өнімдерінің, реттелетін қызметтер, энергоресурстар бағасын ескермей базалық инфляция 2016 жылғы желтоқсанда жалпы инфляцияның деңгейін аз ғана көтерді (0,4 т.т.) және 8,9% (34-график) болды.

2.2.2 Өнеркәсіп өнімдерін өндірушілер бағасының индексі

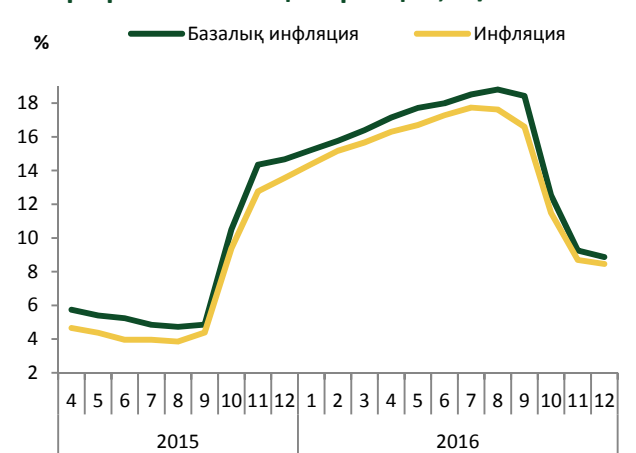
Өнеркәсіп өнімдерін өндірушілердің бағасы жылдық көрсеткіште үшінші

33-график. Жылдық инфляция және құрауыштарының үлесі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

34-график. Базалық инфляция, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

тоқсанның аяғындағы 26,1%-дан 2016 жылғы төртінші тоқсанда 15,5%-ға дейін төмендеді (35-график). Өнеркәсіп өнімі бағасы жылдық көрсеткіште 2016 жылғы қыркүйектегі 28,4%-дан желтоқсанда 16,8%-ға дейін төмендеді. Баға индексінің төмендеуіне тау-кен өндірушілерінің, сондай-ақ өңдеуші саладағы бағаның өсуі қарқынының бәсеңдеуі себеп болды.

Төртінші тоқсанда өндірушілер өнеркәсіп өнімдері бағасының индексін аз ғана көтерді (0,9%). Бұл ретте өндірушілердің Қазақстан кәсіпорындарына өткізетін өнімдерінің бағасы бір тоқсанда 2,4%-ға, жылдық көрсеткіште 20,6%-ға көтерілді.

Ішкі нарыққа өткізілетін өнеркәсіп өнімі құрылымында мұнай өнімі және металл, құрылыс материалдары, қағаз ыдыстар, сондай-ақ ет-сүт өнімдері, табак бұйымдары бағасы көтерілді.

2016 жылғы төртінші тоқсанда сатып алынған ресурстардың құны басқа елдерден сатып алынатын өнім бағасы төмендеген кезде ТМД елдерінен өнімге бағаның артуы есебінен 3,3%-ға өсті. Бұл ретте ТМД елдерінен әкелінген тауарлар бағасының өсуі жоғары болуы жалғасып отыр – 19,6%.

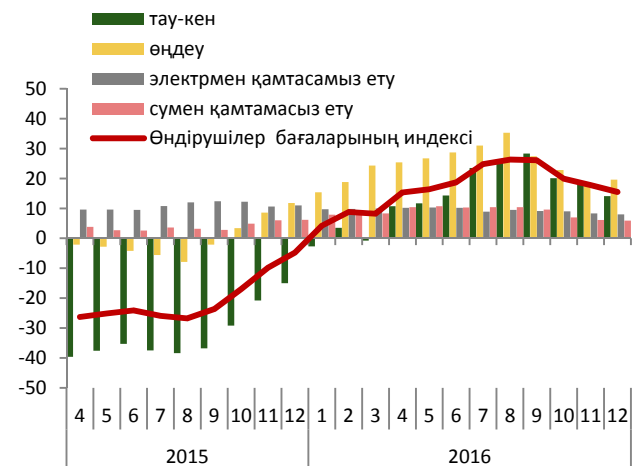
2.2.3 Ауылшаруашылығы өнімі бағаларының индексі

Ауылшаруашылығы өнімдерін өндірушілер бағасының өсуі одан арғы (2016 жылғы желтоқсандағы 7,5%-дан қыркүйекте 9,8%-ға дейін) төмендеуді жылдық көрсеткіште көрсетті. Бағаның жылдық индексінің төмендеуі өсімдік және мал өсіру өнімдері бағасының өсу қарқынының бәсеңдеуі себеп болды (36-график).

Бұл ретте мал шаруашылығы өнімдері төртінші тоқсан бойы өсімдік өнімімен салыстырғанда анағұрлым жоғары қарқынмен (1,9%-ға қарсы 5,6%) өсті, осының салдарынан өнімнің осы түрінің бағасының жылдық өсуі жоғары болып шықты. Ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілер сүт және жұмыртқа сияқты өнім түрлері бағасы өсті.

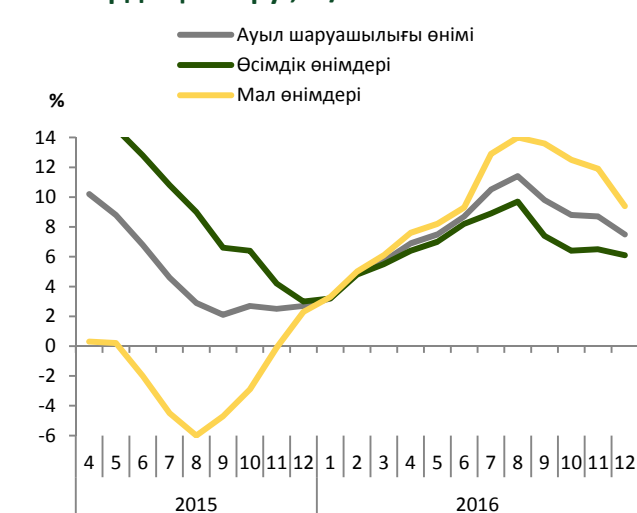
Өсімдік өнімдері бағасының өсу қарқыны төртінші тоқсанда қалыпты болып

35-график. Өнеркәсіпте бағалардың өзгеруі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

36-график. Ауыл шаруашылығында бағалардың өзгеруі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

қалып отыр, бұл 2016 жылы өнімнің жалпы көлемінің және өнімділігінің артуына себеп болды. Жекелеген жемістер, мақта, табак бағаларының өсуі байқалды.

2.2.4 Инфляциялық күтулер

Халыққа жүргізілген пікіртерім нәтижесі 2016 жылғы төртінші тоқсанда респонденттердің көпшілігі жыл бойы бағаның өскенін байқауды жалғастырып отырғанын көрсетті. Бұл ретте соңғы 12 айда тұтынушылық тауарлар және қызметтер бағасының өсуінің жоғары қарқынын атап өткен респонденттер үлесі төмендеді және 2016 жылдың өткен тоқсандарымен салыстырғанда ең төменгі болды.

Жақын арадағы 12 айда бағаның өсуін күтіп отырған респонденттер үлесі төртінші тоқсанда 35%-дан 42%-ға дейін ұлғаюы сауал салынғандардың бағаның өсу қарқыны қазіргі деңгейде қалады деп санайтындар санының артуымен қамтамасыз етілді (37-график). Бұл ретте бағаның өсу қарқынын бәсеңдейді деп болжайтындардың үлесі 21%-дан 16%-ға дейін азайды. Респонденттердің жауаптарын бөлудегі осы өзгерістер жеткілікті түрде негізделген болып саналады, себебі нақты инфляция төртінші тоқсанда 8,1 т.т. бәсеңдеді. Бұл халықтың азық-түлік тағамдары, азық-түлікке жатпайтын тауарлар және ақылы қызметтер бағасының өсу қарқынының ұзақмерзімді болашағына қатысты күтулерінің біршама тұрақтанғанын білдіреді.

2.3 Нақты секторды дамыту

2016 жылғы үшінші тоқсанда сыртқы және ішкі жағдайлардың салыстырмалы тұрақтануы аясында нақты ІЖӨ экспорттың теріс үлесінің айтарлықтай қысқаруымен негізделген оң аймаққа өтуі байқалды.

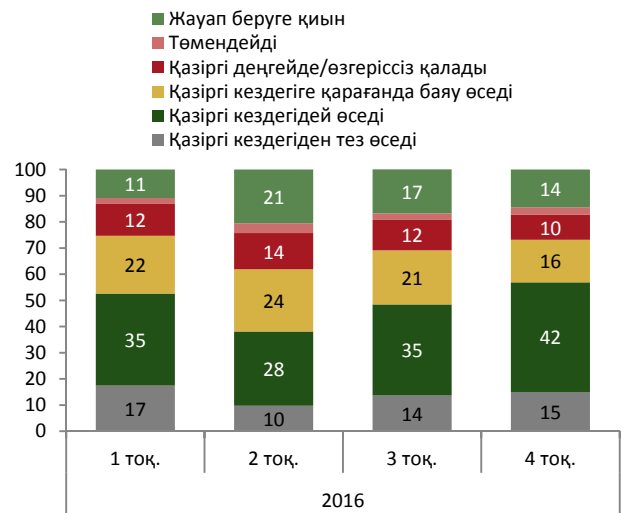
2.3.1 Ішкі сұраныс

ІЖӨ түпкілікті пайдалану әдісімен 2016 жылғы 9 айда үй шаруашылығындағы тұтынушылық шығыстардың және жалпы жинақтың өсуі есебінен 0,3%-ға көтерілді.

Оның үстіне, экспорттың теріс үлесінің қысқаруы байқалды (38-график), бұл әлемдік

37-график. Бір жылдан кейін баға өсімін бағалау

Сіздің пікіріңіз бойынша, жалпы алғанда, тағам өнімдерінің, азық-түлікке жатпайтын тауарлардың және қызметтердің бағасы келесі 12 айда өзгере ме?

Дереккөзі: GFK Kazakhstan

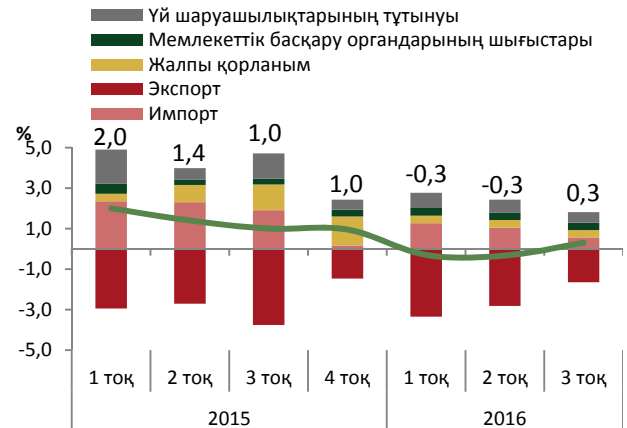
тауар нарықтарындағы баға конъюктурасының тұрақтануына, сондай-ақ нақты тиімді айырбастау бағамының әлсіреуі аясында отандық өндірушілерде бәсекелестік басымдылықтың сақталуына байланысты болды. Негізгі капиталдың жалпы жинағының өсуі 4,0%-ды құрады. Осы өсу тау-кен өндіруші өнеркәсібіндегі негізгі капиталға инвестициялардың 17,3%-ға және ауылшаруашылығында 50,9%-ға ұлғаюы, сондай-ақ экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының қаржылық жағдайының жақсаруы себеп болды (1-қосымша).

2016 жылғы 9 айдың қорытындысы бойынша инвестициялық және азық-түлікке жатпайтын тауарлардың төмен түсетін серпінінің әлсіреуі нәтижесінде импорттың қысқаруы айтарлықтай бәсеңдеді.

Үй шаруашылығын тұтынуға шығыстар 2016 жылғы 9 айдың қорытындысы бойынша 1,0%-ға өсті (39-график). Тұтынушылық сұраныстың өсуі азық-түлік тауарларына шығыстардың ұлғаюымен байланысты болды. Сонымен қатар, халықтың нақты ақшалай кірістері 4%-ға төмендеді, бұл тұтынушылық сұраныстың кеңеюін шектейді. 2016 жылғы үшінші тоқсанда тұтынушылық шығыстардың өсуіне аз ғана үлесті азық-түлік тауарларға арналған шығыстардың ұлғаюы қосты (40-график).

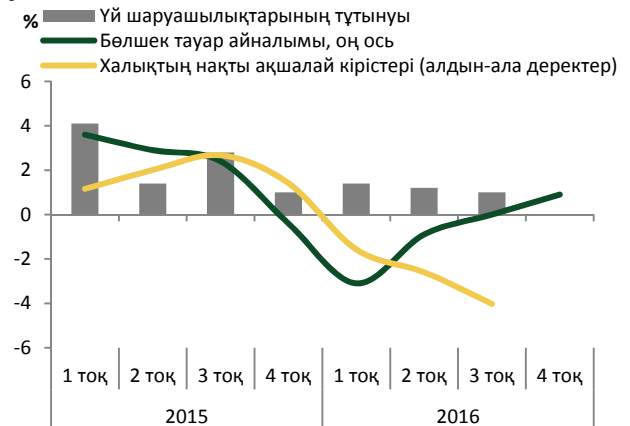
2016 жылдың қорытындысы бойынша бөлшек тауар айналымының 2015 жылы қысқаруы аясында оның қалыпты өсуі байқалды (41-график). 2016 жылғы төртінші тоқсанда азық-түлік тауарларын сатудың өсу қарқыны, сондай-ақ азық-түлікке жатпайтын тауарларды сатудың қысқару қарқыны бәсеңдеді. Бөлшек тауар айналымының өсуіне сауда жасайтын кәсіпорындардың тауарларды сату көлемінің ұлғаюы (3,4%-ға) негізгі үлес қосты, дара кәсіпкерлердің сауда көлемі (2,9%-ға) азайды.

38-график. ІЖӨ декомпозициясы. ІЖӨ өсіміне экономика салаларының салымы, ж/ж

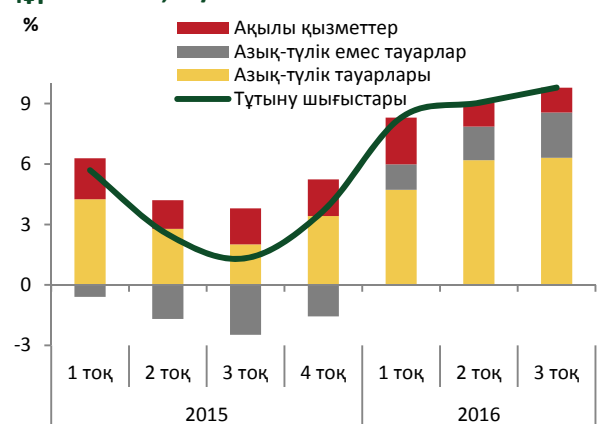
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

39-график. Үй шаруашылықтарының тұтынуы, халықтың нақты ақшалай кірісі және бөлшек тауар айналымы серпіні, ж/ж үдемелі жиынтығымен

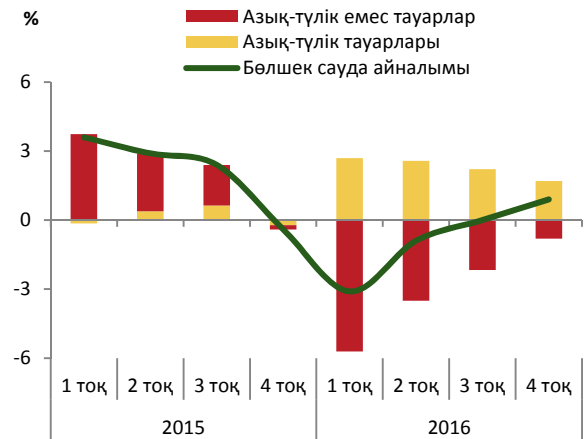
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

40-график. Үй шаруашылықтары номиналды тұтыну шығыстары өсімінің құрылымы, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

41-график. Бөлшек сауда айналымы өсімінің құрылымы, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

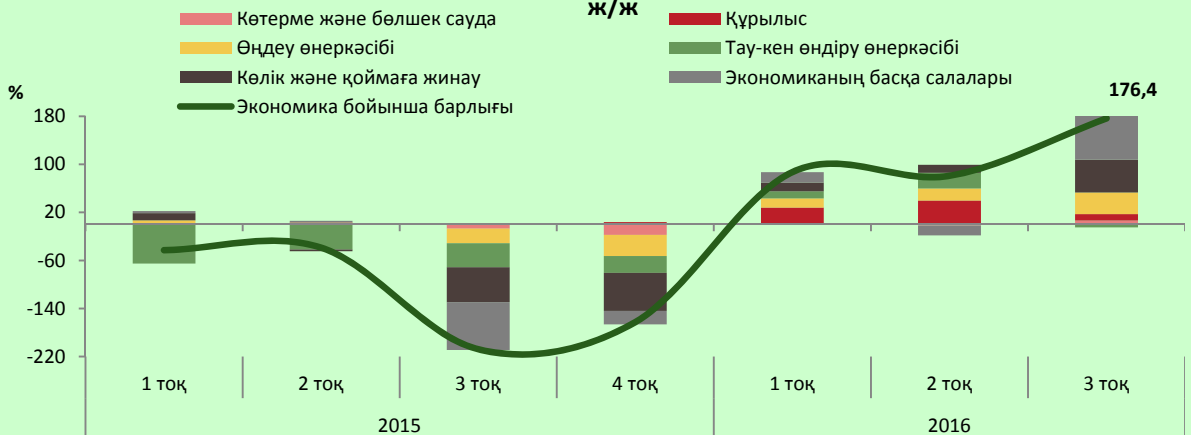
1-қосымша

2016 жылғы 3-тоқсанда экономиканың нақты секторының ірі және орташа кәсіпорындарының қаржылық жай-күйі

2016 жылы іскерлік белсенділік біртіндеп қалпына келгені байқалады. Ол Қазақстанның нақты секторы кәсіпорындарының қаржылық жағдайы жақсаруымен бірге жүрді.

2016 жылғы қаңтар-қыркүйекте ірі және орташа кәсіпорындардың салық салынған дейінгі* кірісі өскені байқалады, ал 2015 жыл ішінде кәсіпорындар шығынды болған. Мәселен, 2016 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда салық салынған дейінгі пайда 176,4%-ға өскен. Экономика бойынша ірі және орташа кәсіпорындардың пайдасы елеулі өсуі көлік (117,2%-ға), өңдеу өнеркәсібі (293,2%-ға) сияқты салаларда және басқа салаларда (118,8%-ға) пайда өсуімен байланысты болды. Көлікте пайда өсуі экономикада ірі инфрақұрылымдық жобаларды іске асыру аясында орын алды. Өңдеу өнеркәсібінде орташа тұрақты бағамдық серпінге және ішкі сұраныс орташа өсуіне қарай отандық өндірушілердің бәсекеге қабілеттілігі жақсаруымен байланысты. Басқа салалардың пайдасы өсуіне негізгі үлесті кәсіптік, ғылыми және техникалық қызмет қосты, ондағы пайда 118,8%-ға өсті. Тау-кен өндіру өнеркәсібінде пайда төмендегені (26,8%-ға) байқалды (1-график).

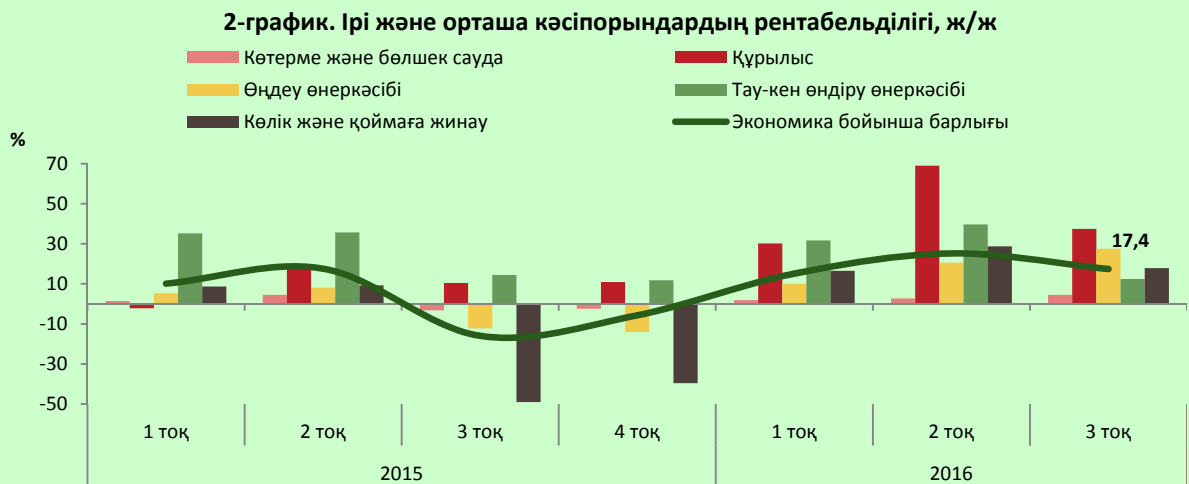
1-график. Салық салынғанға дейінгі ірі және орташа кәсіпорындардың пайдасы, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

2016 жылғы үшінші тоқсанда экономика бойынша түгелдей ірі және орташа кәсіпорындардың

рентабельділігінің** жалпы деңгейі 17,4% болды. Экономиканың негізгі салалары ішінде барынша көп рентабельділікті құрылыс (37,4%) саласы көрсетті. Өңдеу өнеркәсібінде (27,5%) және кәсіптік, ғылыми және техникалық қызметте (24,8%) рентабельділік экономика бойынша жалпы мәннен жоғары болып қалыптасты. Сыртқы баға конъюнктурасы тұрақтануына қарамастан, тау-кен өндіру өнеркәсібінде рентабельділік 12,4% болып, төмендеді. Саудада рентабельділік 2016 жылғы бірінші тоқсаннан бастап орташа өсімді көрсетті. Мәселен, 2016 жылғы үшінші тоқсанда саудадағы рентабельділік 4,5%-ды құрады. 2016 жылғы үшінші тоқсанда көліктегі рентабельділік төмендеп, экономика бойынша жалпы мәнге (17,9%) жақын деңгейде қалыптасты (2-график).

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

2016 жылғы үшінші тоқсанда ірі және орташа кәсіпорындардың жалпы санында пайда тапқан кәсіпорындардың үлесі 67,5% болды. Салалық бөлікте пайдасы мол кәсіпорындар құрылыс (73,3%) пен сауда (72,6%) салаларында болды. Тау-кен өндіру өнеркәсібі, рентабельділік төмендеуіне қарамастан, пайдасы көп кәсіпорындардың үлесі өсті (70,5%). Өңдеу өнеркәсібінде пайдасы көп кәсіпорындардың үлесі 65,7%-ды құрады. 2016 жылғы бірінші тоқсаннан бастап жылжымайтын мүлікпен операцияларда 2016 жылғы бірінші тоқсандағы 70%-дан 2016 жылғы үшінші тоқсанда 67%-ға дейін пайдасы көп кәсіпорындардың үлесі төмендегені байқалады. Алайда экономика бойынша жалпы алғанда пайдасы көп кәсіпорындардың үлесі 2016 жылы өсті, ал зиянға ұшыраған кәсіпорындардың үлесі қысқарды. Бұл іскерлік белсенділік біртіндеп қалпына келгенін және агенттер жаңа экономикалық жағдайға бейімделгенін көрсетеді.

*Салық салынғанға дейінгі пайда (зиян) жалғасқан қызметтен бастап кезеңдегі пайда (зиян) мен тоқтатылған қызметтен түскен пайданың (зиянның) қосындысымен айқындалады.

** Рентабельділік – кәсіпорындар жұмысының тиімділік көрсеткіші, ол салық салынғанға дейінгі пайданың (зиянның) өндірістік емес шығыстарды ескере отырып, өнімді (жұмысты, қызметті) өндіруге және сатуға болған шығындардың қатынасымен айқындалады.

Халық табысы

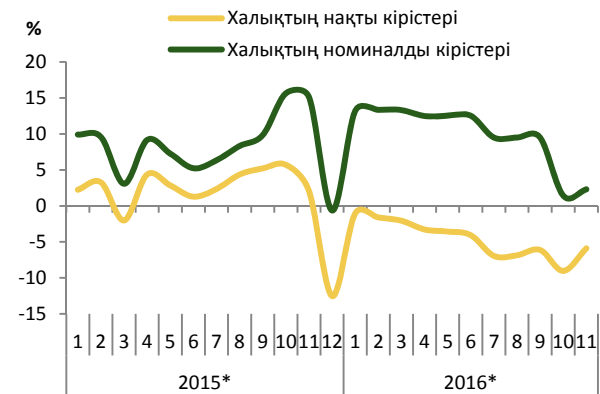
2016 жылғы қарашада номиналды ақша кірісінің өсімі баяулады (2,3%-ға дейін). Жалдау бойынша жұмыстан табыс және зейнетақы ұлғаюы халықтың номиналды ақшалай табысы өсуіне оң үлесін қосуды жалғастыруда (42-график).

2016 жылғы үшінші тоқсанда өздігінше жұмыспен қамтылудан және кәсіпкерлік қызметтен табыс ұлғайды. Ал олардың

номиналды ақшалай табыс өсуіне үлесі аздаған болып қалуда. Халықтың номиналды ақшалай табысы барынша көп өсуі Атырау, Шығыс Қазақстан және Ақмола облысында болды.

Нақты ақшалай табыстың төмендеуі біртіндеп баялауда, ол 2016 жылғы тамыздан байқалып отырған жылдық инфляция төмендеуімен байланысты. Өңірлер бойынша халықтың номиналды ақшалай табысы барынша көп төмендеуі Астана қаласында, Жамбыл және Алматы облыстарында байқалды.

42-график. Номиналды және нақты кірістерінің индекстері, ж/ж

* алдын-ала деректер
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

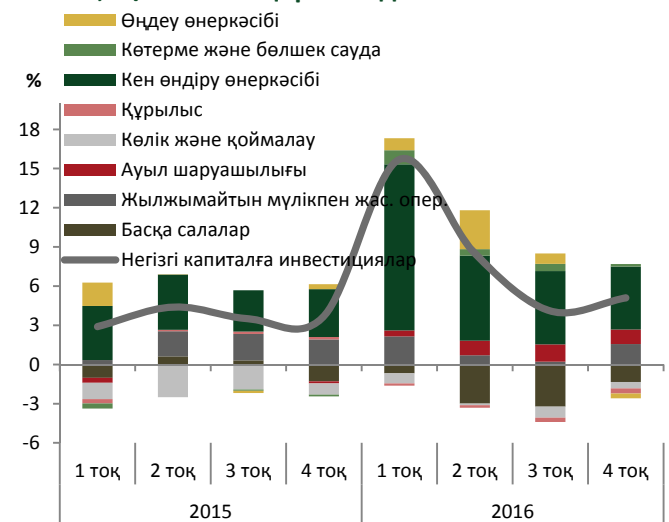
Инвестициялық белсенділік

2016 жылғы төртінші тоқсанда нақты секторда инвестициялық белсенділік жақсарды. Негізгі капиталға инвестициялар алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғанда 7,0%-ға өсті. 2016 жылдың қорытындылары бойынша инвестициялар көлемі алдыңғы жылмен салыстырғанда 5,1%-ға өсіп, 7,7 трлн. болды (43-график). Бұл ретте инвестициялардың жалпы көлемінде ішкі инвестициялардың үлесі 69,8%-ды, сыртқы – 30,2%-ды құрады.

Салалар бойынша негізгі капиталға инвестициялардың барынша өсуі әкімшілік және қосалқы қызмет көрсету саласында тіркелді (2016 жылдың қорытындылары бойынша 52,9%-ға өсті), ол Астана қаласында ЭКСПО-2017 өткізуге дайындық шегінде сауда көрмелерін ұйымдастырумен байланысты. Осымен қоса ЭКСПО-2017 шегінде қонақүйлер, мейрамхана және уақытша тұру және тамақтану үшін арналған өзге объектілерді салу тұру және тамақтану бойынша қызмет секторына инвестициялар өсуіне (44,6%) ықпал етті.

Ауыл шаруашылығындағы негізгі капиталға инвестициялар өсуі жоғарғы қарқынмен жалғасуда (46,7%), оған көбінесе аулы шаруашылығы өнімдерін өндірушілерді қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары, өндірістік қуат кеңею және өндіріс көлемі өсуі себепші болды.

43-график. Экономикалық қызмет түрлері бойынша негізгі капиталға инвестициялар, салым, ж/ж өспелі қорытындымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

2016 жылғы тоғыз айдың қорытындылары бойынша тікелей шетелдік инвестициялардың жалпы әкелінуі алдыңғы жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 27,3%-ға өсіп, 14,5 млрд. АҚШ доллары болды. Алайда салалар бойынша шикізат салаларының, геологиялық барлаудың және металлургия өнеркәсібінің басымдығы сақталды.

Кәсіпорындардың меншікті қаражаты негізгі капиталға инвестициялардың негізгі көзі болып қалуда (44-график). Заңды тұлғаларға берілген кредиттердің оң серпініне қарамастан, құрылымда ең көп үлес (2016 жылдың қорытындысы бойынша – 77%) айналым капиталын қаржыландыруға бағытталған қысқамерзімді кредиттерге келеді. Инвестициялық мақсаттарға кредиттеу көлемі бойынша шектеулі және барынша таңдалып алынатын болып қалуда.

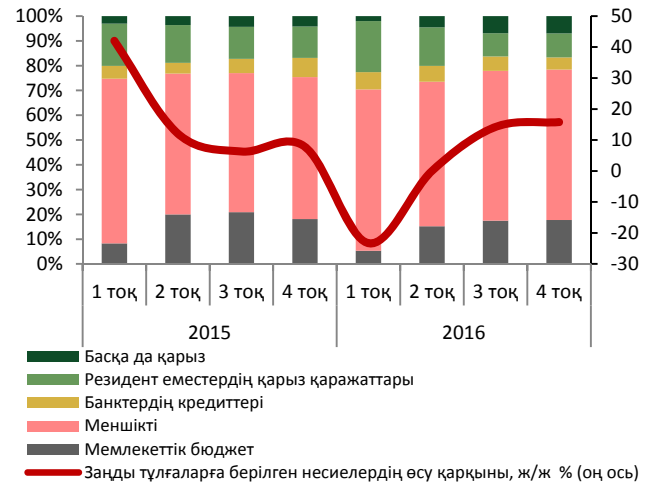
2.3.2 Ішкі өндіріс

2016 жылдың екінші жартысында сыртқы экономикалық жағдайлардың жақсаруы және елдің ішкі нарықтарындағы ахуалдың тұрақтануы аясында экономикалық белсенділіктің қалпына келуі жалғаса түсті. 2016 жылғы тоғыз айдың қорытындысы бойынша ІЖӨ-нің нақты өсуі алдыңғы жылдың тиісті кезеңіне қатынасы бойынша 0,4%-ды құрады (45-график).

2016 жылғы төртінші тоқсанда қысқамерзімді экономикалық индикатор алдыңғы жылдың төртінші тоқсанымен салыстырғанда 3,1%-ға өсті (46-график). Экономиканың барлық салаларында оң серпін байқалды. Құрылыс жұмыстарының көлемі 12,7%-ға өсті, ауыл шаруашылығы өнімдерінің өндірісі ұлғайды (11,1%), көлік қызметтері (3,1%) және өңдеу өнеркәсібі өндірісінің көлемі (0,4%) өсті.

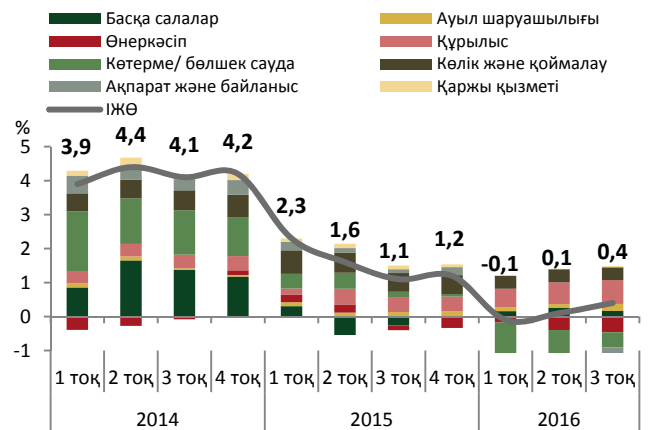
Сонымен қатар, 2016 жылғы қазанда Қашаған мұнай кен орнында өңделмеген мұнай өндіруді бастау тау-кен өндіру саласы өндірісінің көлемін ұлғайтуға мүмкіндік берді. Бұған Ақтоғай мен Бозшакөл кен орындарындағы мыс рудасын өндіруді кеңейту де оң үлесін қосты. Нәтижесінде

44-график. Негізгі капиталға жұмсалған инвестициялардың қаржыландыру көздері бойынша құрылымы және заңды тұлғаларға берілген несиелердің өсу қарқыны

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ

45-график. ІЖӨ декомпозициясы. ІЖӨ өсіміне экономика салаларының салымы, ж/ж өспелі қорытындымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

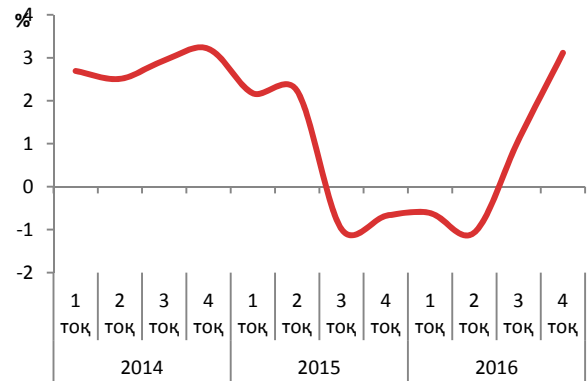
2016 жылғы төртінші тоқсанда тау-кен өндіру саласы 2015 жылғы төртінші тоқсанмен салыстырғанда 2,1%-ға өскенін көрсетті.

Теңгенің айырбастау бағамын тұрақтандыру, халықтың нақты ақшалай кірістерінің құлдырауын қысқарту және тұтынушылық сұранысты бірте-бірте қалпына келтіру бөлшек тауар айналымының өсуіне септігін тигізді (4,2%). Байланыс кәсіпорындарының қызметтері 1,2%-ға өсті.

Материалдық-техникалық базаны жаңартумен және өндірісті автоматтандырумен қатар сыртқы сұраныстың ұлғаюы ауыл шаруашылығының өнімдерін ұлғайту факторына айналды. Өңдеуші өнеркәсіп өндірісі көлемінің өсуі түрлі бағыттағы үрдістер мен салалардағы біркелкіліктің болмауы нәтижесінде мардымсыз оң көрсеткішпен қалып отыр (47-график). Мысалы, металлургия саласы құрылымдағы негізгі үлеске ие болып, оң үлесін тигізіп отыр. 2016 жылдың қорытындысы бойынша түрлі-түсті металлургия мен қара металлургия өндірісінің өсу қарқыны тиісінше 8,5% және 3,3% болды. Импорт алмастыру және шикізатқа жатпайтын салаларды дамыту процестері жалғасуда. Тамақ өнеркәсібі өндірісінің көлемі 3,9%-ға, негізгі фармацевтика өнімдерінің және электр жабдықтарының өндірісі 2,5%-ға, тоқыма бұйымдарының және жиһаз өндірісі 1,3%-ға ұлғайды. Сұраныстың төмендеуіне қарай машина жасаудағы, атап айтқанда автокөлік құралдары өндірісіндегі теріс серпін өңдеу өнеркәсібін дамытуға теріс үлес қосады. Сонымен қатар, саланың құлдырау қарқыны қысқарып келеді және 2016 жылдың қорытындысы бойынша (-)15% болды, бұған машина жасау өнімінің отандық өндірушілерін мемлекеттік қолдау шаралары жәрдем көрсетті.

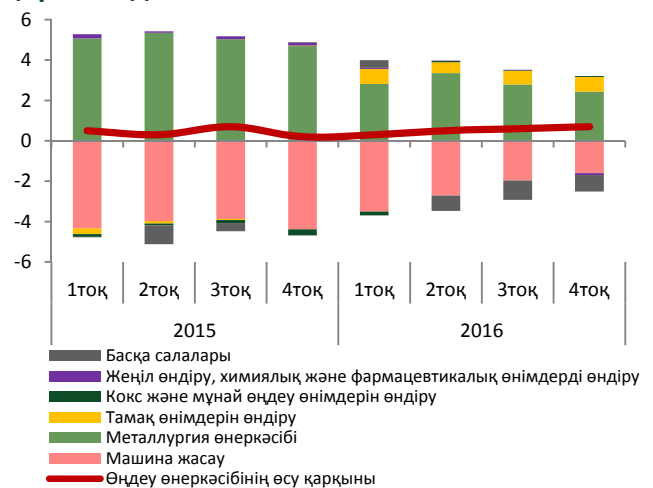
2016 жылғы төртінші тоқсанда ағымдағы жағдайды және экономиканың нақты секторының кәсіпорындары басшыларының күтулерін бағалауды қорытатын жиынтық үстеме композиттік индикатордың өсуі

46-график. Қысқамерзімді экономикалық индикатор, алдыңғы жылғы тиісті тоқсанмен салыстырғандағы тоқсан

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

47-график. Өңдеу өнеркәсібінің декомпозициясы. Өсу қарқынына салаларының салымы, ж/ж өспелі қорытындымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

жалғаса түсті. Бұл үрдіс іскерлік белсенділіктің біртіндеп қалпына келгенін және экономиканың қалпына келтіре отырып өсу фазасына ауысуын білдіреді. Дайын өнімге сұраныстың артуын өңдеу өнеркәсібіндегі кәсіпорындар, ауыл шаруашылығы, сондай-ақ тұтынушылық тауарлар мен қызметтерді өндіруші кәсіпорындар байқады. Бұл ретте, қалған салаларда сұраныс біркелкі болып қалып отыр. Респонденттер негізгі сауда әріптестерінің валюталарына теңгенің айырбастау бағамының тұрақтануын оң бағалады. Мысалы, 2016 жылғы төртінші тоқсандағы пікіртеріміңіздің қорытындысы бойынша теңгенің айырбастау бағамының өзгерістерінен теріс әсер алған кәсіпорындардың үлесі айтарлықтай азайды. Сұрыптау қағидаттарына негізделген бағалау әдістері 2016 жылғы төртінші тоқсанның қорытындысы бойынша шығарылым айырмасының теріс мәндерінің сақталуын көрсетті. Алайда, айырма қысқарып келеді, бұл экономикаға дефляциялық қысымның біртіндеп азайғанын көрсетеді (48-график).

2.3.3 Еңбек және жұмыссыздық нарығы

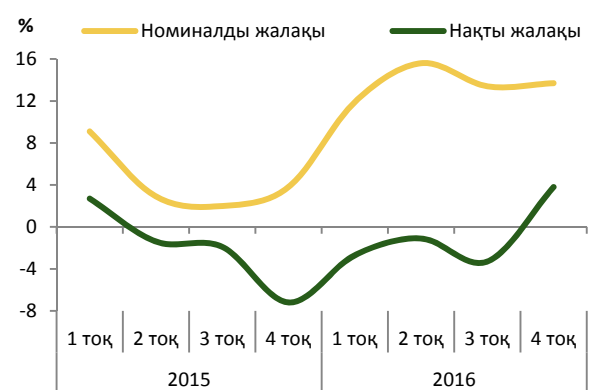
2016 жылғы төртінші тоқсанда номиналды жалақы 13,7%-ға өсті.

2016 жылғы төртінші тоқсанда 2015 жылғы 2-тоқсаннан бастап нақты жалақының оң жаққа қарай ауысуы алғаш рет байқалды (49-график). Нақты жалақының өсуі экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының қаржылық көрсеткіштерін жақсарту аясында жүзеге асты, сондай-ақ жалақының білім беруде (13,7%-ға) және денсаулық сақтауда және әлеуметтік қызметтерде (9,9%-ға) ұлғайғаны білінді.

2016 жылғы төртінші тоқсанда құрылыстағы және саудадағы нақты жалақы индексі нөлге жуық белгіде болды, ал кәсіптік, ғылыми және техникалық қызметтегі нақты жалақының төмендеуі 2,1%-ды құрады.

2016 жылғы үшінші тоқсанда

49-график. Номиналды және нақты жалақының индекстері, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

экономикадағы еңбек өнімділігінің қалыпты өсу үрдісі (1,1%-ға) жалғаса түсті. Тауарлар өндірісінде еңбек өнімділігінің өсуі (4,9%-ға) және қызметтер өндірісіндегі төмендеуі (1,3%-ға) байқалды. Сонымен қоса, салалар бөлігінде еңбек өнімділігінің индекстері түрлі бағыттағы серпінді көрсетеді. Еңбек өнімділігінің елеулі түрде өсуі қаржы және сақтандыру қызметінде (13,1%-ға) және ауыл шаруашылығында (20,0%-ға) байқалды. Ауыл шаруашылығы саласындағы еңбек өнімділігінің өсуі нақты жалақының өсуінен елеулі түрде озып кеткен, бұл инфляциялық тәуекелдерді күшейту үшін алғышарттар құра алмайды. Алайда, бұл үрдіс экономиканың барлық салаларында байқалмайды. Атап айтқанда, сауда, байланыс қызметтерін көрсету, өңдеу өнеркәсібі салаларында нақты жалақыны қалпына келтіру өнімділіктің өсуіне әсер ете алмайды, бұл, өз кезегінде, инфляциялық тәуекелдердің күшею мүмкіндігін көрсетеді.

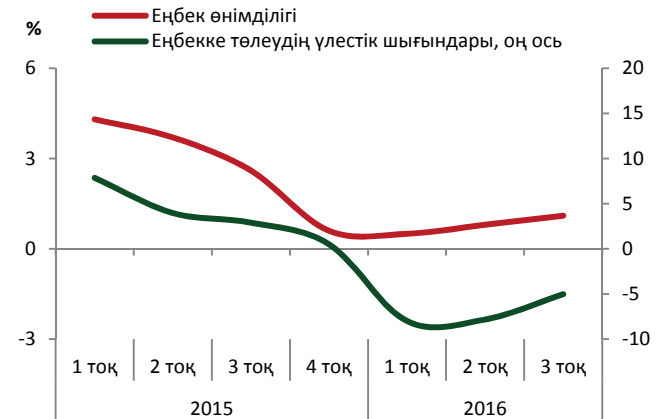
ІЖӨ-мен салыстырғанда номиналдық жалақының үдемелі өсуі есебінен еңбекке ақы төлеуге меншікті шығындардың төмендеу үрдісі әлсіреді (50-график). Мысалы, 2016 жылғы 9 ай ішіндегі еңбекке ақы төлеуге меншікті шығындардың төмендеуі 5,0% (2016 жылғы 6 ай ішінде – (-7,8%) болды.

2016 жылғы үшінші тоқсанда жұмыспен қамтылған халық саны баяулады (0,6%-ға дейін). Жалдамалы қызметкерлердің өсу (0,8%-ға) және өздігінен жұмыспен қамтылған халық санының қысқару (1,3%-ға) үрдісі сақталып отыр (51-график).

Салыстырмалы түрде жұмыссыздықтың тұрақты деңгейі халықты жұмыспен қамтудың мемлекеттік бағдарламаларын іске асыру және экономиканы ынталандыру шеңберінде жұмыс орындарын құруды жалғастырумен, оң қаржы нәтижелерінің сақталуымен және нақты сектордың табысты кәсіпорындары қатарының өсуімен түсіндіріледі.

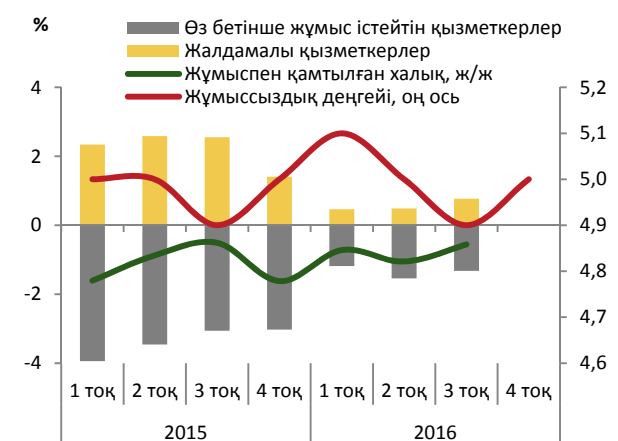
2016 жылғы үшінші тоқсанда ауыл шаруашылығындағы жұмыспен қамтылған

50-график. Еңбек өнімділігінің және еңбектің бірлігіне салыстырмалы шығындардың серпіні, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

51-график. Жұмыссыздық деңгейі, жұмыспен қамтылған халық құрылымының өсімі

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

халықтың саны (13,5%-ға) азайды.

Өңдеу өнеркәсібінде (10%-ға) және құрылыста (5,7%-ға) жұмыспен қамтылған халық санының өсуі өндіріс көлемдері өсімінің оң қарқыны, сондай-ақ экономиканы дамыту және мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру шеңберінде халықты жұмыспен қамтуды қолдау шаралары аясында орын алды. Көтерме тауар айналымын қалпына келтіру және бөлшек тауар айналымының теріс аймағынан шығу саудада жұмыспен қамтудың өсуіне (2,5%-ға) ықпал етті (52-график).

2.4 Бюджет саясаты

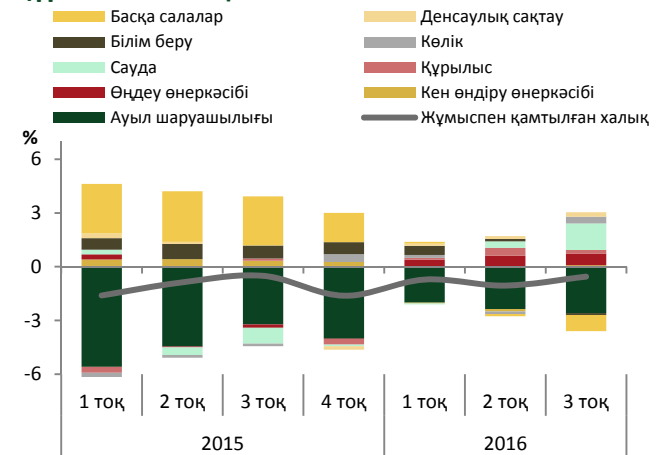
2016 жылғы төртінші тоқсанда мемлекеттік бюджет кірістерінің үштен екі бөлігі салық түсімдерінен (63,7%) және үштен бір бөлігі трансферттен (33,0%) құралды (53-график).

2015 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда номиналдық бюджеттік кірістер 23%-ға ұлғайды және ІЖӨ-нің 19,6%-ын (2015 жылғы төртінші тоқсанда – ІЖӨ-нің 16,8%) құрады. Бұл ретте, 2015 жылғы төртінші тоқсанмен салыстырғанда салық түсімдері 3,1%-ға өсті, салыққа жатпайтын түсімдер 20%-ға, негізгі капиталды сатудан болған түсімдер 30,9%-ға төмендеді, трансферттер 2,2 есеге ұлғайды.

Салықтық түсімдер көлеміндегі негізгі үлесті дәстүрлі түрде корпоративтік табыс салығы (28,4%), қосылған құн салығы (22,9%) және жеке табыс салығы (9,9%) құрайды.

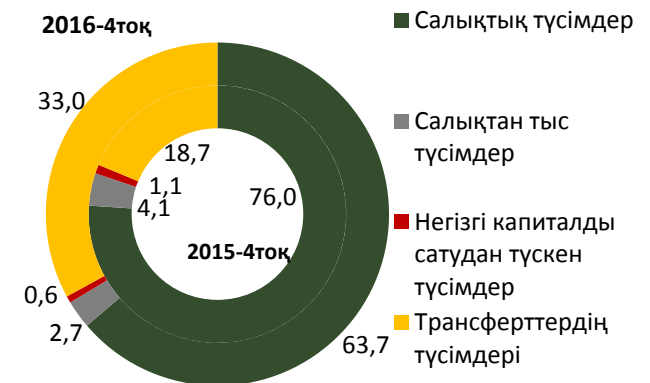
Мемлекеттік бюджет шығыстары 2016 жылғы төртінші тоқсанда 2015 жылғы төртінші тоқсанмен салыстырғанда номиналдық мәнде 27,3%-ға өсті және ІЖӨ-нің 22,8%-ын құрады. Өсім, негізінен, білімге, денсаулық сақтауға және әлеуметтік қамтамасыз етуге жұмсалған шығындар деңгейінің артуы есебінен орын алды. Төртінші тоқсанда қаржы активтерін сатып алуға жұмсалған шығыстар 2015 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда үш есеге ұлғайды. Қаражат, негізінен, «Самұрық-Қазына»

52-график. Экономикалық қызметтің түрлері бойынша жұмыспен қамтылған халық құрылымының өсімі

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

53-график. Мемлекеттік кірістер құрылымы

Дереккөзі: ҚР Қаржы министрлігі, ҚРҰБ есептері

ұлттық әл-ауқат қоры» АҚ және «ҚазАгро» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ жарғылық капиталдарын ұлғайтуға бағытталды.

2016 жылғы төртінші тоқсанда мемлекеттік бюджет 381,7 млрд. теңге немесе ІЖӨ-нің 2,7%-ы мөлшеріндегі тапшылықпен (2015 жылғы төртінші тоқсанда – тапшылық ІЖӨ-нің 1,6%) қалыптасты. Жалпы алғанда, бұл салықтық түсулердің төмендеуімен және экономикадағы әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты қолдауға бағытталған мемлекеттік шығыстарды кеңейтуге байланысты орын алды. 2016 жылғы төртінші тоқсанда бюджеттің мұнаймен байланысты емес тапшылығы әлі де жоғары болып қалуда, яғни ІЖӨ-нің 9,2% болды (54-график).

Жалпы алғанда, 2016 жылы мемлекеттік бюджет тапшылығы 737,7 млрд. теңгені (ІЖӨ-нің 1,6%-ы) құрады, бұл ретте Ұлттық қордан алынатын нақты трансферттер жоспарланған сомадан төмен екендігін көрсетті. Мысалы, кепілдік берілген трансферт бойынша бюджетке 2 880 млрд. теңгенің орнына 2 110 млрд. теңге аударылды, нысаналы трансферт бойынша Ұлттық қорға республикалық бюджеттен 420,8 млн. теңге мөлшеріндегі қаражат қайтарылды.

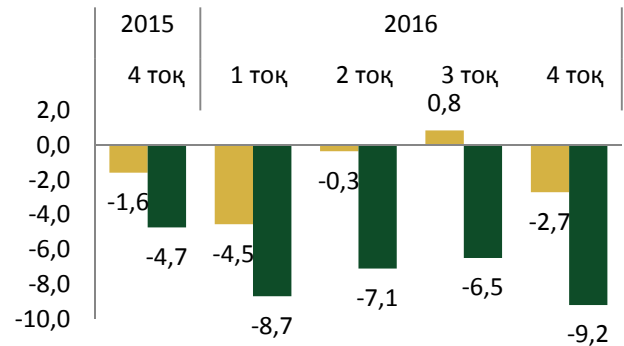
Соған қарамастан, Ұлттық қордың трансферттері есебінен қаржыландырылатын мемлекеттік бюджет тапшылығы жиынтық сұраныстың өсуіне және елдің экономикалық дамуына тікелей, сол сияқты жанама түртікі болу үшін бағытталған бюджет саясатының ынталандырушы сипатын дәлелдейді. Бұл ретте, осы сипат тауарлар мен қызметтер қарқынын жеделдетумен және іскерлік белсенділіктегі оң өзгерістердің кумулятивтік әсерін қалыптастырумен өтелуі мүмкін экономикадағы инфляциялық қысымды арттыру тәуекелдерін білдіреді.

2.5 Төлем балансы

2016 жылғы үшінші тоқсанда төлем балансының ағымдағы шоты 2015 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда импорттың экспорттан қысқаруының үдемелі қарқынымен сипатталды. Ағымдағы шот

54-график. Мемлекеттік бюджет сальдосы ІЖӨ-ге %-бен

■ МБ сальдосы ІЖӨ-ге %-бен
■ мұнайды ескермегенде тапшылығы, ІЖӨ-ге %-бен

Дереккөзі: ҚР Қаржы министрлігі, ҚРҰБ есептері

бойынша дефицит, сондай-ақ ағымдағы шот бойынша қалыптасқан капиталдың таза әкелінуі 2016 жылғы үшінші тоқсанда төлем балансының жалпы теріс сальдосының 0,3 млрд. АҚШ долларының себебі болды (55-график).

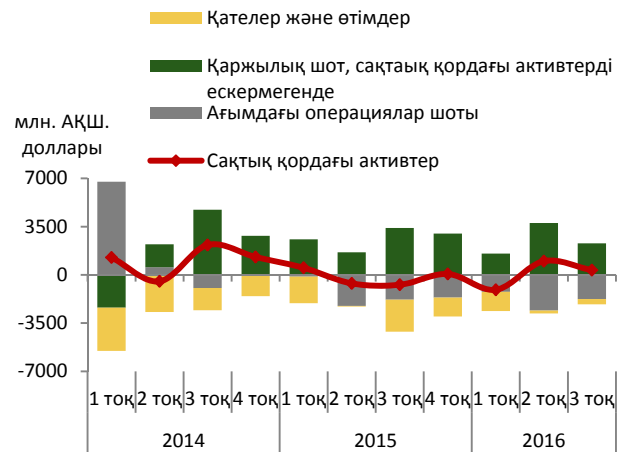
2016 жылғы үшінші тоқсанда 2015 жылғы ұқсас тоқсанмен салыстырғанда ағымдағы шығыстардың қысқаруы ағымдағы шот дефицитінің 1,8 млрд. АҚШ долларына дейін 10,9%-ға төмендеуіне әкеп соқты (56-график).

Ағымдағы операциялар шоты бойынша дефициттің азаюы үшінші тоқсанда импортты тұтынудың бәсеңдеуімен (57-график) және бейрезиденттердің пайдасына қайталама кірістердің төленуімен байланысты. 2016 жылғы екінші тоқсанда байқалған экспорт пен импорттың төмендеу қарқынының арасында спредтің тарылуының оң белгісі қарастырылып отырған кезеңде расталды.

Экспорттың құндық көлемдерінің қысқаруына қара металдарды қоспағанда экспортты тауарлардың барлық негізгі топтары бойынша дерлік салыстырмалы түрде барынша төмен бағасы негізгі ықпал етті. Баға факторының ықпалымен минералдық өнімдердің экспорты 20,5%-ға төмендеді (мұнай және газ конденсатының экспорты 20,7%-ға төмендеді). Түсті металдардың экспорты бойынша төмендеу негізінен нақты жеткізулер көлемдерінің қысқаруы (5,5%-ға) есебінен болды. Астық экспорты нақты көлемдер өскен кезде келісімшарт бағасының қысқаруы есебінен төмендеді (14,6%-ға). Қара металдар экспортының 12,3%-ға өсуіне нақты жеткізулер көлемдерінің төрттен бірінен астам ұлғаюы әсер етті.

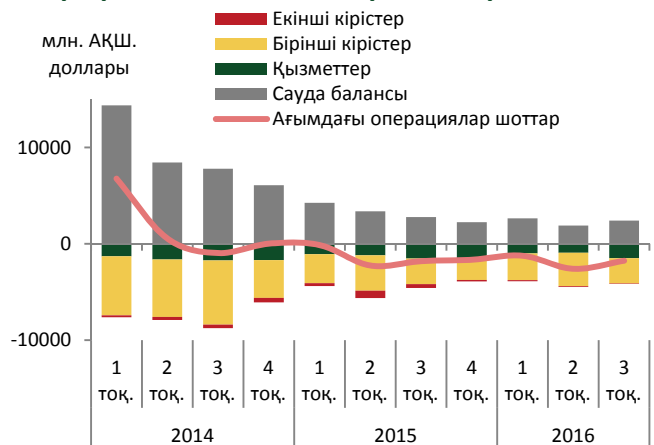
Тауарлар импортының құндық көлемдерінің төмендеуі де (17,7%-ға) негізінен келісімшарт бағалардың қысқаруымен, оның ішінде қымбат тұтыну және инвестициялық тауарлардың барынша арзан тауар-субституттарға ауыстырылуымен қамтамасыз етілді. Импорттың ең көп төмендеуі 25,5%-ға азық-түлікке жатпайтын

55-график. Төлем балансы, тоқсанға

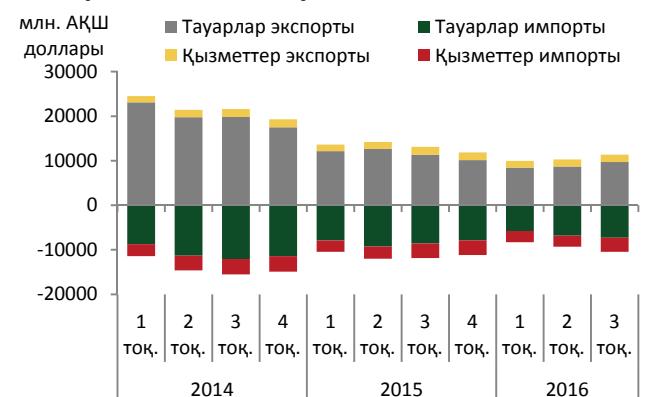
Дереккөзі: ҚРҰБ

56-график. Ағымдағы операциялар шоты

Дереккөзі: ҚРҰБ

57-график. Тауарлар және қызметтер экспорты және импорты

Дереккөзі: ҚРҰБ

тұтыну тауарлары және 20,4%-ға инвестициялық тауарлар бойынша болды.

Тауарлар импортының төмендеуі негізгі сауда әріптестер – Ресей (10,7%-ға) және Қытай (32,1%-ға) бойынша байқалды. Бұл ретте егер Ресейден импорттың қысқаруы негізінен келісімшарт бағаларының төмендеуіне байланысты болса, Қытайдан импорт көлемдерінің төмендеуі тауар әкелудің нақты көлемдерінің қысқаруы салдарынан болды.

Салыстырмалы түрде экспорт тауарларының төмен бағалары және Қазақстанның негізгі сауда әріптестері елдерінің валюталарына теңге бағамы әлсіреуінің импорт бағасына теріс әсері сауда талаптарының біріктірілген көрсеткішінің нашарлауына себеп болды. (1-кесте).

2016 жылғы үшінші тоқсанда теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі жылдық көрсеткіште 25,6%-ға әлсіреді. ТМД елдерінің валюталары қоржынына теңге 26,1%-ға, қалған елдердің валюталары қоржынаны 24,7%-ға әлсіреді.

Қарастырылып жатқан кезеңде теңге нақты көрсеткіші АҚШ долларына 28,0%-ға, еуроға – 28,8%-ға, Ресей рубліне – 27,3%-ға, юаньға – 23,7%-ға әлсіреді (58- график).

Ағымдағы шотқа қысым қызметтердің теріс балансын қысу есебінен төмендеуде (6,2%-ға). Ішкі сауда операциялары көлемдерінің және көрсетілетін тұтыну қызметтері импортының төмендеуіне көрсетілетін қызметтер саудасы дефицитінің қысқаруымен негізделді.

Бастапқы кірістердің теріс сальдосы өзгерген жоқ және 2,6 млрд. АҚШ доллары болды. Алайда инвестициялық кірістер балансының дефициті аздап өсті, негізінен тікелей инвесторларға кірістер төлеудің ұлғаюы есебінен болды. Сонымен қатар, резиденттердің шығарылған еурооблигациялары бойынша берешегінің төмендеуі нәтижесінде портфель инвестициялары бойынша кірістер төлеу қысқарды.

Қаржы шоты бойынша (резервтік

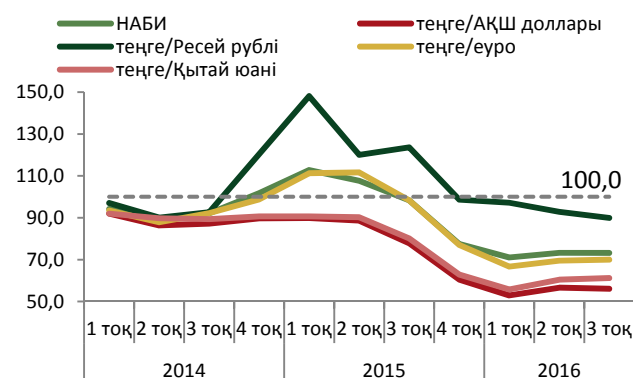
1-кесте. Баға индекстерінің және сауда шартының өзгеруі

(өткен жылғы тиісті кезеңге, %)

	2 т. 15	3 т. 15	4 т. 15	1 т. 15	2 т. 16	3 т. 16
Экспорт бағалары	-41	-39	-42	-36	-31	-21
Импорт бағалары	-7	-9	-2	7	-5	16
Сауда шарты	-36	-33	-41	-41	-27	-32
соның ішінде:						
Еуроаймақ елдері						
Экспорт бағалары	-46	-46	-49	-41	-34	-18
Импорт бағалары	17	-15	-43	15	-10	14
Сауда шарты	-53	-36	-10	-48	-27	-28
Ресей						
Экспорт бағалары	-19	-30	-20	-14	-23	-14
Импорт бағалары	-22	-31	-23	-13	-8	25
Сауда шарты	3	2	4	-1	-16	-31

Дереккөзі: ҚРҰБ

58-график. Теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының индексі (желтоқсан 2013 = 100%)

Дереккөзі: ҚРҰБ

активтерді қоспағанда) теріс сальдо қалыптасты (капиталдың таза әкелінуі - 2,3 млрд. АҚШ долларына) активтердің шамалы ұлғаюы кезінде міндеттемелердің өсуінің барынша жоғары қарқыны есебінен болды.

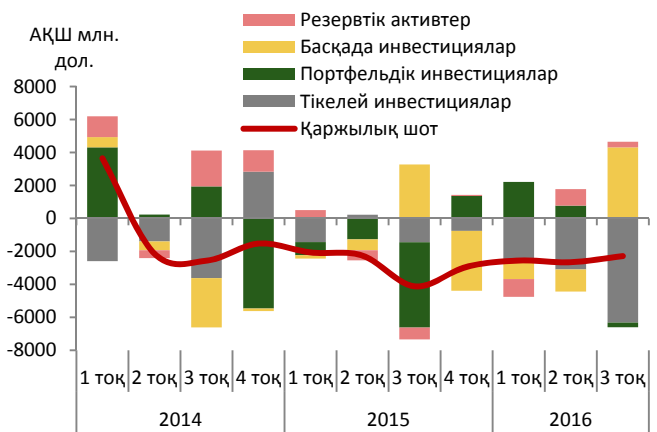
Қаржы ресурстарының таза әкелінуі тікелей және портфельдік инвестициялау операциялары бойынша әкелінумен қамтамасыз етілді, ол ішінара әкетілумен өтелді, ол корпоративтік сектордың орташа және ұзақмерзімді қарыздардың өтелуімен, сондай-ақ резиденттердің шетелдік шоттардағы активтерінің өсуімен байланысты (59-график).

Шетелдік тікелей инвестициялар (ШТИ) бойынша 2016 жылғы үшінші тоқсанда 6,3 млрд. АҚШ доллары мөлшерінде тікелей шетелдік инвестициялардың таза әкелінуінің рекордты көрсеткіші тіркелді (2015 жылғы үшінші тоқсанда 1,4 млрд. АҚШ доллары), ол негізінен халықаралық қаржы нарықтарындағы фирмааралық қарыз алумен қамтамасыз етілді. ШТИ негізгі салымдары мұнай-газ жобаларын қаржыландыруға бағытталған.

Портфельдік инвестициялар бойынша таза әкеліну Ұлттық Қордың шетелдік активтерінің қысқаруы нәтижесінде қалыптасты. Сонымен қатар, қазақстандық борыштық бағалы қағаздар бойынша міндеттемелердің төмендеуі портфельді инвестициялардың балансы бойынша әкелінудің азаюына әсер етті, қорытындысында ол 0,3 млрд. АҚШ доллары болды.

Ортамерзімді және ұзақмерзімді, сондай-ақ қысқамерзімді инвестициялар бойынша 0,5 млрд. АҚШ долларымен және 3,8 млрд. АҚШ долларымен таза әкетілу банктік емес сектор кәсіпорындарының кредиттері мен қарыздары бойынша міндеттемелердің қысқаруымен, сондай-ақ банктердің және банктік емес ұйымдардың шетелдік шоттарында ірі инвестициялық жобаларды қаржыландыру үшін тартылған қаражаттың бір бөлігін орналастырумен негізделді.

59-график. Қаржылық операциялар шоты

Дереккөзі: ҚРҰБ

II. НЕГІЗГІ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕР БОЛЖАМЫ ЖӘНЕ АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫНЫҢ БҰДАН БЫЛАЙҒЫ БАҒЫТТАРЫ

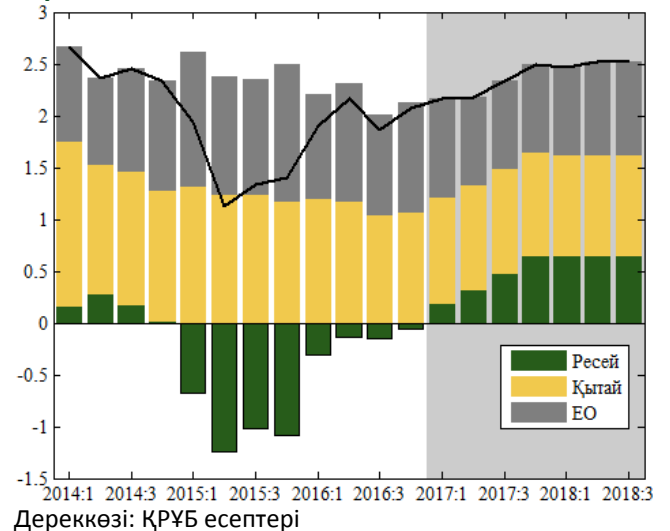
Макроэкономикалық көрсеткіштердің болжамы 2017 жылғы 2 ақпандағы жағдай бойынша статистикалық ақпарат негізінде дайындалды.

1. БОЛЖАМДАРҒА АРНАЛҒАН СЫРТҚЫ ӨЛШЕМДЕРДІҢ НЕГІЗГІ ЖОРАМАЛДАРЫ

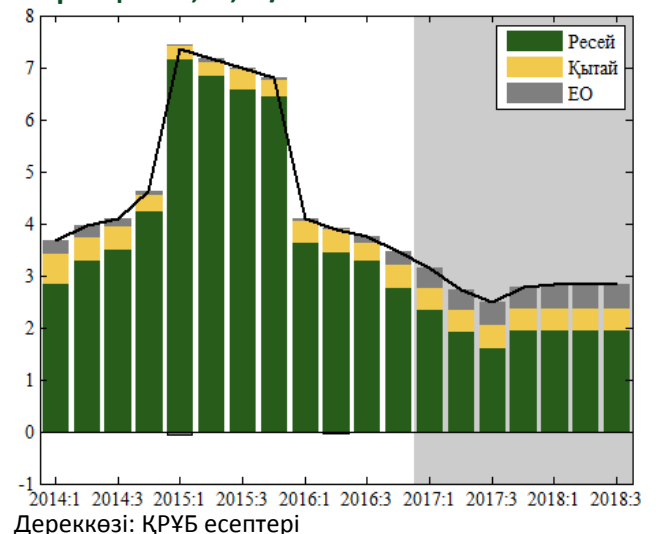
2016 жылғы үшінші тоқсанда үлесіне Қазақстанның жалпы сыртқы тауар айналымының 52,9%-ы тиесілі Ресей, ЕО және Қытай тарапынан қазақстандық экспорттық тауарларға деген сұранысқа байланысты сауда талаптарына қатысты алғышарттар 2016 жылғы үшінші тоқсандағы Инфляцияға шолудағы алдыңғы болжамдармен салыстырғанда қатты өзгерістерге ұшырай қойған жоқ. Халықаралық ұйымдардың бағалауын ескеретін Ұлттық Банктің күтулеріне сәйкес ортамерзімді кезеңде сыртқы сұраныстың қалпына келуі күтілуде, ол Қазақстандағы экономикалық өсуді қалыпына келтіруге ықпал етеді. Сыртқы сұраныстың кеңейуі көбінесе Ресей экономикасының оң өсу қарқыны есебінен, ол 2017 жылғы бірінші тоқсаннан бастап күтілуде, сондай-ақ Қытай экономикасының өз әлеуетіне қарағанда қалыпты өсуі және ЕО-дағы әлсіз экономикалық өсім есебінен болады (60-график).

Саудадағы негізгі әріптес елдердегі инфляцияның аясы жалпы алғанда қолайлы, бірінші кезекте Ресейдегі инфляциялық процестердің біршама әлсіреуіне және Қытайдағы тұрақты инфляцияға байланысты (61-график). Ресей Федерациясындағы инфляция болжамдары 2017 жылғы мақсатқа 4% қол жеткізуге аса ықтималдылығына байланысты жағымды болды, бұл ретте белгіленген мақсаттан төмен болуы да ықтимал. Импортталатын тауарлар тарапынан теріс инфляциялық қысым ЕО-дағы инфляцияның өсуін күтуге байланысты байқалуда, ол 2018 жылғы үшінші тоқсанда 1,4%-ға жетеді.

60-график. Қазақстанның негізгі сауда әріптестері елдер бөлігіндегі сыртқы сараланған ІЖӨ декомпозициясы, %, ж/ж

61-график. Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдерінің орташа алынған инфляциясы, %, ж/ж

Қысқамерзімді кезеңде шығарылу қарқынымен салыстырғанда тұтыну қарқынының үдемелі өсуіне байланысты азық-түлік тауарларының әлемдік бағаларының біршама өсуі күтілуде. Дегенмен, ортамерзімді кезеңде азық-түлік тауарларының әлемдік бағаларының ағымдағы деңгейлерге қайтып келуі күтілуде. Осы фактордың инфляциялық процестерге әсер етуіне байланысты Қазақстанда инфляция бір қалыпты болады.

2016 жылы Brent маркалы мұнайдың орташа бағасы бір баррель үшін 43,5 АҚШ доллары болды. Дегенмен 2016 жылғы желтоқсаннан бастап ол бір баррель үшін 50 АҚШ долларынан асады. Осыған байланысты, сондай-ақ шикі нарық бойынша жағымды күтулерді ескере отырып негізгі сценарий ретінде мұнай бағасын бір баррель үшін 50 АҚШ доллары деңгейінде пайымдайтын сценарий қарастырылды.

Ортамерзімді кезеңдегі сыртқы монетарлық талаптарға қатысты күтулер өзгерген жоқ. АҚШ ФРЖ федералдық қоры бойынша мөлшерлеменің одан әрі ұлғаюы аясында монетарлық талаптардың күшейтілуі бұрынғысынша болжанып отыр. Бұл өз кезегінде, капиталдың әкетілуіне байланысты дамушы елдердің валюталарының ықтимал құнсыздануына байланысты тәуекелдерге, сондай-ақ сыртқы нарықтардағы қорландырудың қымбаттауына әкеп соғуы мүмкін.

2. БАЗАЛЫҚ СЦЕНАРИЙ БОЙЫНША БОЛЖАМ

Мұнай бағасы бір баррель үшін 50 АҚШ доллары болғанда Қазақстанның ІЖӨ нақты өсу болжамы 2017 жылы 2%-дан асады. Экономикалық өсудің негізгі қозғаушы күші нақты еңбекақының, негізгі капиталға инвестициялардың, минералдық ресурстарды өндіру көлемінің және өндірісінің өсуі аясында ішкі тұтынуды қалпына келтіру болмақ. Бұл ретте, Қазақстан экономикасы өсуінің ұзақмерзімді әлеуеті бұрынғыдай 3-4% деңгейінде бағаланады.

Сонымен қатар, ішкі тұтынуды қалпына

келтіруден болатын оң әсер импортты арттыру, соның ішінде инвестициялық импорттың өсуі есебінен ішінара өтелетін болады. Бұдан басқа, ішкі тұтыну оң нақты пайыздық мөлшерлеменен біраз тежелетін болады.

2018 жылғы 9 айда экономиканың өсуі шамамен 4,7%-дық деңгейде бағаланады (62-график). ІЖӨ-нің бұдан былай өсу қарқыны макроэкономикалық жағдайға бейімделумен шартталатын болады. Ұзақмерзімді кезеңде ІЖӨ-нің өсуі экономиканы қолдау бойынша мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігіне, институционалдық реформаларға және экономиканы долларсыздандыруға байланысты өзінің әлеуетті мәніне жетуге ұмтылады.

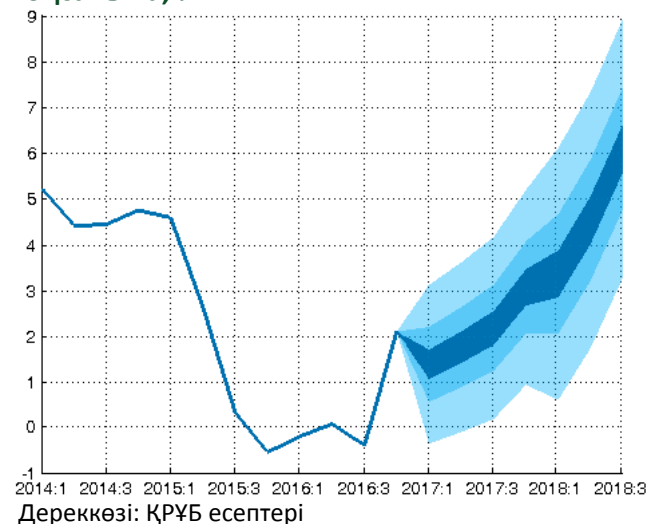
Ұлттық Банктің бағалауы бойынша, шығарылым 2017 жылғы төртінші тоқсанда өзінің әлеуетті деңгейінен жоғары болады.

Нақты экспорт пен импорттың көрсеткіштерінің болжамы 2016 жылғы үшінші тоқсандағы инфляцияға шолумен салыстырғанда айтарлықтай өскен. Алайда, таза экспортта маңызды өзгерістер болмады. Осылайша, таза экспорттың ІЖӨ-нің өсуіне үлесінің экономикалық түсіндіруі мен бағалауы өзгерген жоқ.

Жаңа экономикалық жағдайларға бейімделу және өткен кезеңдерде азық-түлік емес тауарларға кейінге қалдырылған сұраныстың салдарынан үй шаруашылықтарын тұтынудың баяу өсу қарқыны күтілуде. Аталған факт бөлшек сауда айналымы бойынша статистикамен расталады, оған сәйкес 2015 жылдан бастап азық-түлік емес тауарлардың тауар айналымының төмендеуі аясында азық-түлік тауарларының тауар айналымы артып келеді.

Ұлттық Банктің бағалауы бойынша, жалпы жинақ тау-кен өндіру өнеркәсібі және жылжымайтын мүлікпен операциялар салаларында негізгі капиталға инвестициялар есебінен өсетін болады. Қаржы құралдарын тартудың баға талаптарын жақсарту, атап айтқанда, қорландыру құнын төмендету

62-график. ІЖӨ тоқсан өткен жылғы тиісті тоқсанына, %

аясында инвестицияларды қаржыландыру үшін қаржылық мүмкіндіктердің жақсаруы байқалады.

Ұзақмерзімді болжамдарда оған сәйкес мұнаймен байланысты емес тапшылықты қысқарту күтілген мемлекеттік тұтынудың алғышарттары және жалпы алғанда бейтарап фискалдық саясат өзгерістерге ұшыраған жоқ. Осылайша, ортамерзімді болжамдарда «Қаңтар-ақпан 2017» болжам раундында қолданылатын статистикалық ақпаратты кесіп тастау күніне байланысты республикалық бюджет тапшылығын ұлғайтуға және 2017 жылға арналған нысаналы трансфертті ұлғайтуға қатысты соңғы өзгерістер ескерілмейді.

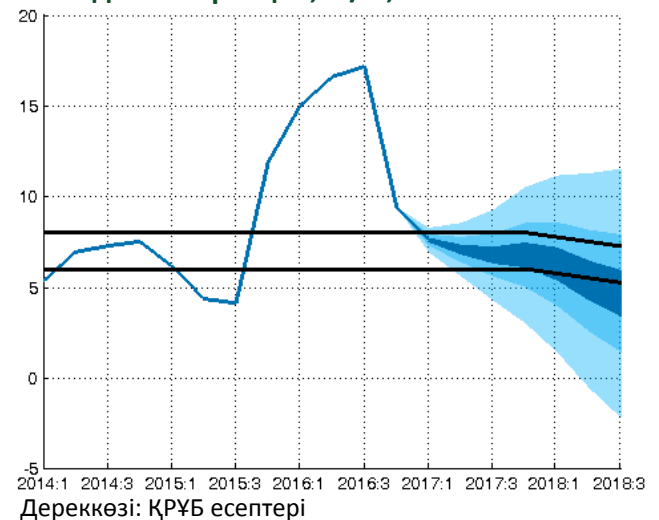
Базалық сценарий жағдайында 2017 жылы нысаналы дәліздің ішінде инфляцияның тұрақтануы және оның ортамерзімді кезеңде одан әрі төмендеуі күтілуде. Бұл ретте, инфляция 2018 жылғы үшінші тоқсанда нысаналы дәліздің шегінен төмен түсуі мүмкін (63-график). Негізгі себеп инфляциялық күтулердің, бірінші кезекте, инфляцияның азық-түлік құрауыштарының төмендеуі болып табылады. Сонымен бірге, импорттың жоғары үлесі салдарынан азық-түлік емес инфляция бойынша инфляциялық күтулердің сақталуы күтілуде.

Ортамерзімді кезеңде инфляцияның төмендеуіне соның ішінде, қолайлы сыртқы инфляциялық ая мен азық-түліктік инфляцияға айтарлықтай әсер ететін дәнді-дақылдарға бағаның тұрақтануы туралы болжаулар ықпал ететін болады.

Шығарылым айырмасының мардымсыз оң көрсеткіштер саласына ауысуын ескере отырып, 2018 жылы ақша-кредит саясаты жаңа жағдайларда жүргізілетін болады, бұрын ол ІЖӨ-нің теріс айырмасы жағдайында жүргізілген болатын. Нақты экономика тарапынан бұдан былай инфляцияға дефляциялық қысым түсіру күтілмейді.

Базалық мөлшерлеменің төмендеуіне қарамастан, ортамерзімді перспективада жүргізіліп отырған ақша-кредит саясатын

63-график. Тоқсан ішінде орташа есеппен алғандағы инфляция, ж/ж, %

құрылымдық сипатқа ие Ұлттық Банктің теңге өтімділігін реттеу операцияларын ескере отырып, қалыпты ұстап тұратын сипатта бағалау қажет.

3.ОРТАМЕРЗІМДІ ПЕРСПЕКТИВАДАҒЫ ТӘУЕКЕЛДЕР

Болжанатын басты тәуекел болжанатын толық кезең ішінде Brent маркалы мұнай бағасының төмендеуі болып қалады.

Бір баррель үшін 30 АҚШ доллары пессимистік сценарийді іске асыру жағдайында инфляцияның 2017 жылы және 2018 жылы нысаналы дәліздің шегінен шығудың жоғары тәуекелі орын алады. Аталған сценарий кезінде Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын күшейтетін болады. Іске асырылуы инфляция болжамына елеулі түрде әсер ететін қосымша сценарийлер:

- мемлекеттік бюджет тапшылығының өсуі инфляциялық процестерге кері әсер етуі мүмкін, себебі аталған өсім іскери циклды қалпына келтіру сатысында жүретін болады;

- ортамерзімді кезеңде Brent маркалы мұнай бағасын бір баррель үшін 40 АҚШ долларына дейін қалпына келтіруді болжайтын сценарий. Аталған сценарийдің нәтижелері алдыңғы болжамдық раундтың нәтижелерінен экономикалық өсуді қалпына келтіру аясында инфляцияның 2017 жылғы төртінші тоқсанда нысаналы дәліздің шегінен асып түсу ықтималдығы болуы себебінен ерекшеленеді, соның ішінде қысқамерзімді кезеңде дәнді-дақылдар тауарларына бағаның ықтимал өсуі;

- нақты еңбекақы төлемдерінің өсу қарқынының жалпы экономикада, сондай-ақ оның жеке секторларында еңбек өнімділігінің өсуінен асып түсуі. Бұл жерде, аталған беталыстың 2016 жылдың тоғыз айының қорытындысы бойынша саудасаттық, ақпарат және байланыс секторларында орын алатынын атап өткен жөн;

- бастапқы дайындықтарсыз ФРЖ саясатының тез әрі елеулі түрде күшеюі ауқымды активтерді қайта бөлуге әсер етеді, бұл инфляциялық күтулерді күшейтуі мүмкін;

- ақша-кредит саясатының нақты

экономикаға ықпалын бағаламау және жоғары нарықтық мөлшерлемелердің сақталуы ішкі сұранысқа айтарлықтай қысым көрсетуге және салдарынан кері жағдайда да дұрыс болатын барынша төмен инфляцияға алып келуі мүмкін;

– болашақ инфляцияға қатысты халықтың күту енжарлығының сақталуы бағалардың автоматты өсуі үшін триггер қызметін атқаруы мүмкін, ол инфляциялық қысымның күшеюіне әсер етеді;

– реттелетін бағалардың жоспарланбаған көтерілуі;

– шығарылым айырмасының неғұрлым тез жабылуы және тиісінше дезинфляциялық әсердің аяқталуы экономикалық цикл сатысының проинфляциялық траекторияға ауысуына әкеледі, бұл сұраныс инфляциясы тарапынан тәуекелдердің өсуіне әсер етеді;

– негізгі айнымалыларды болжау кезінде есепке алынбайтын мұнай бағасының жоғары құбылмалығы девальвациялық және инфляциялық күтулерді күшейтуге ықпал етіп, долларсыздандыру қарқыны тоқтауы мүмкін, ол болжанып отырған өлшемдерге теріс әсерін тигізетін болады.

НЕГІЗГІ ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ ҰҒЫМДАР

Базалық инфляция – әкімшілік, оқиғалық және маусымдық сипаттағы жекелеген факторлардың ықпалымен бағаның қысқамерзімді біркелкі емес өзгерістерін болдырмайтын инфляция.

Базалық мөлшерлеме – Ұлттық Банктің ақша нарығындағы бір күндік операциялары бойынша нысаналы пайыздық мөлшерлеме.

Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы – ұзақ уақыт бойы өндіріс барысында пайдаланылатын қаржылық емес активтердің өсуі. Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы мынадай құрамдас бөліктерден тұрады: а) есептен шығаруды шегергенде, жаңа және қолданыстағы негізгі қорларды сатып алу; б) жасалған материалдық активтерді ірі жақсартуға шығындар; в) жасалмаған материалдық активтерді жақсартуға шығындар; г) жасалмаған шығындарға меншік құқығын беруге байланысты шығыстар.

Валюталық своп – бір валютаның белгілі бір санын басқасына әр түрлі екі валюталау күнімен айырбастай отырып бір мезгілде сатып алу мен сатуды болжайтын валюталық мәміле. Ұлттық Банктің «валюталық своп» мәмілелері шетел валютасының қамтамасыз етуімен белгіленген пайыздық мөлшерлеме бойынша «овернайт» шарттарымен теңгедегі өтімділікті беру құралы болып табылады.

Ішкі жалпы өнім – өндірістің пайдаланылған факторларының ұлттық тиесілігіне қарамастан, тұтыну, экспорт және жинақтау үшін мемлекеттің аумағында экономиканың барлық салаларында жасалған барлық соңғы тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің (яғни тікелей пайдалануға арналған) нарықтық құнын көрсететін көрсеткіш.

Ақша базасы (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша) Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша, банктердің аударылатын және басқа да депозиттері, банктік емес қаржы ұйымдарының аударылатын депозиттері және мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары.

Ақша массасы (М3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстарының шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшаның және банктік емес резидент заңды тұлғалардың және халықтың ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа да депозиттерінен тұрады.

Экономиканы долларландыру – шетел валютасы (көп жағдайда – АҚШ доллары) ел ішіндегі немесе оның экономикасының жекелеген секторларында операцияларды жүзеге асыру үшін қолданыла бастайтын жағдай, бұл ретте ұлттық валюта ішкі ақша айналымынан ығыстырылады, жинақтау, құн өлшемі және төлем құралы болады.

Тұтыну бағаларының индексі (бұдан әрі – ТБИ) – халықтың тұтыну үшін сатып алатын тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өзгеруі. Инфляцияны есептеу үшін Қазақстанның тұтынушылық қоржыны үй шаруашылықтары шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық тұтынуындағы ең көп үлестік салмақты алатын тауар мен көрсетілетін қызметті қамтиды. ТБИ тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің белгіленген жиынтығының ағымдағы кезеңнің бағасымен құнының оның алдыңғы (базистік) кезеңнің бағасымен құнына қатынасы ретінде

есептеледі. Индексті Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті есептейді.

Инфляция – тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өсуі. Қазақстандағы инфляция тұтыну бағаларының индексімен өлшенеді.

Инфляциялық таргеттеу – инфляцияның нысаналы деңгейіне қолжеткізуге бағдарланған ақша-кредит саясатының режімі.

Бұл режімнің артықшылығы инфляцияны төмендету және төмен деңгейде тұрақтандыру түрінде ақша-кредит саясатының мақсаттарын нақты сәйкестендіру болып табылады. Орталық банктің бір мақсатқа нақты бағдарлануы нарықтардың орталық банкке деген сенімін әлеуетті түрде арттырады. Сонымен қатар инфляцияны төмендету және оның төмен қарқындарын тиімді ұстап тұру түпкілікті нәтижесінде экономиканың тұрақты өсуін қолдайды.

Композиттік индикатор – экономиканың нақты секторын дамытудың қысқамерзімді үрдістерін көрсету үшін қызмет ететін жинақтаушы индикатор. Композиттік индикатор ілгері жүру қасиетіне ие бола отырып, экономикада ілгерілеу және құлдылау болған және өзгерген кезде циклдік өзгеруді көрсету және ауысу нүктелерін анықтау үшін қолданылады. Композиттік индикатор конъюнктуралық зерттеулердің қатысушылары болып табылатын Ұлттық Банктің кәсіпорындары жүргізетін сауалнамалардың нәтижелері негізінде қалыптасады.

Қысқамерзімді экономикалық индикатор жеделділікті қамтамасыз ету мақсатында есептеледі және ІЖӨ-нің 60%-нан асатын базалық салалар: ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, құрылыс, сауда,

көлік және байланыс бойынша шығарылымдар индекстерінің өзгеруіне негізделеді. Көрсеткіш бақыланбайтын экономика бойынша есептелмей және басқа макроэкономикалық түзетулерді қолданбай қалыптастырылады.

Кредиттік аукциондар – Ұлттық Банктің бағалы қағаздарын кері сата отырып сатып алу бойынша аукционы.

Ең төменгі резервтік талаптар (ЕТРТ) – банк өз кассасында қолма-қол ақша және Ұлттық Банктің корреспонденттік шоттарында ұлттық валютадағы (резервтік активтер) ақша түрінде ұстайтын банктің міндеттемелері сомасынан міндетті үлес. Банктердің резервтелетін міндеттемелер көлемін ЕТРТ нормативтері реттейді.

Ақша-кредит саясатының номиналдық зәкірі. Белгілі бір көрсеткіш, оның ішінде макроэкономикалық көрсеткіш, оның көмегімен Ұлттық Банк ақша-кредит саясатының түпкілікті мақсатына ықпал етеді.

Инфляцияны реттеу мақсатында орталық банктер өздері тікелей басқара алатын немесе «номиналдық зәкір» (nominal anchors) деп аталатын көрсеткіштерге ықпал етеді. «Номиналдық зәкір» ретінде мысалы, ақша массасы ақшалай таргеттеу режімі кезінде, валюталық бағам айырбастау бағамын таргеттеген кезде, ақша нарығының қысқамерзімді мөлшерлемелері инфляциялық таргеттеу кезінде болуы мүмкін. Орталық банктің қандай да болмасын «зәкірін» таңдауы ел экономикасының ерекшелігіне және онда қалыптасқан ақша және қаржы нарығы жүйесіне, сондай-ақ ақша-кредит саясатының режіміне байланысты.

Кері РЕПО – бағалы қағазды белгілі бір мерзімнен кейін бұрын белгіленген бағамен кері сату міндеттемесімен сатып алу мәмілесі. Ұлттық Банк бағалы қағаздар

кепілімен банктерге теңгедегі өтімділік беру мақсатында Ұлттық Банктің кепілмен қамтамасыз ету тізбесіне сәйкес кері РЕПО операцияларын жүргізеді.

Ашық нарықтағы операциялар – базалық мөлшерлеме аясында пайыздық мөлшерлемелердің деңгейін қалыптастыру мақсатында ақша нарығындағы өтімділікті беру немесе алу үшін Ұлттық Банктің аукциондар нысанындағы жүйелі операциялары.

Тұрақты қолжетімділік (тұрақты тетік) операциялары – ашық нарықтағы операциялардың нәтижелері бойынша қалыптасқан өтімділік көлемін түзету бойынша ақша-кредит саясатының құралдары. Тұрақты тетіктер мәміленің бір тарабының субъектісі Ұлттық Банк болып табылатын екіжақты мәмілелер шеңберінде жүзеге асырылады. Бұл операциялар банктердің бастамасы бойынша жүргізіледі.

Аударым депозиттері – бұл 1) кез келген сәтте номинал бойынша ақшаны айыппұлдар мен шектеулерсіз айналдыруға болатын; 2) чектің, траттың немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын барлық депозиттер. Аударым депозиттері тар ақша базасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі аяқталғаннан кейін ғана алынуы немесе көбіне жинақтау тетігіне қойылатын талаптарға жауап беретін қарапайым коммерциялық операцияларда пайдалану үшін оларды қолайсыздық ететін түрлі шектеулері болуы мүмкін жинақтау және мерзімді депозиттер. Сонымен қатар, басқа депозиттер аударылмайтын салымдар мен шетел валютасында көрсетілген депозиттерден де тұрады.

Әлеуетті шығарылым. Экономикадағы өндіріс факторларын толық іске қосу және

толық жұмыспен қамту кезінде қол жеткізуге болатын шығарылым деңгейін көрсетеді. Өндірілуі мүмкін және бағалардың өсу қарқынының өзгеруіне алғышарттар құрмастан-ақ іске асырылуы мүмкін өнім көлемін көрсетеді.

Тұтыну себеті – бұл адамның немесе отбасының айлық (жылдық) тұтынуының типті деңгейі мен құрылымын сипаттайтын тауарлар мен көрсетілетін қызметтер жиынтығы. Мұндай жиынтық тұтыну себетінің қолданыстағы бағамен құнына қарай ең төменгі күнкөрісті есептеу үшін пайдаланылады. Тұтыну себеті тұтынудың есептік және нақты деңгейлерін салыстырудың, сондай-ақ валюталардың сатып алыну деңгейін айқындау үшін негіз болады.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігінің пайыздық арнасы – орталық банктің экономикаға пайыздық мөлшерлемелерді реттеу арқылы әсерін сипаттайтын трансмиссиялық тетік арнасы.

Тікелей РЕПО – белгілі бір мерзім өткеннен кейін алдын ала белгілі бір бағамен кері сатып алу міндеттемесімен бағалы қағазды сату мәмілесі. Ұлттық Банк шектен тыс теңге өтімділігін алу мақсатында кері РЕПО мәмілесін жүргізеді.

Еркін өзгермелі айырбастау бағамы. Халықаралық валюта қорының қолданыстағы жіктеуіші бойынша өзгермелі валюта бағамының режимі шеңберінде орталық банк бағамның нарықтық факторлардың әсерімен белгіленуіне мүмкіндік бере отырып, бағамның деңгейі немесе өзгеруі үшін бағдарлар, оның ішінде операциялық бағдарлар белгілемейді. Бұл ретте орталық банк ұлттық валюта бағамының құбылмалылығын реттеу немесе оның шамадан тыс өзгеруінің алдын алу үшін, сондай-ақ қаржы жүйесінің

тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін ішкі валюта нарығына тұрақсыз ықпал етуді жүзеге асыру мүмкіндігін өзінде қалдырады.

Шығарылым айырмасы (ІЖӨ гәп). Пайызбен берілген ІЖӨ-нің әлеуетті шығарылымнан ауытқуы. Нақты ІЖӨ мен әлеуетті ІЖӨ-нің арасындағы белгілі бір уақыт аралығындағы айырманы білдіреді. Елде пайдаланылатын ресурстардың тиімділігін көрсететін индикатор болады. Нақты шығарылым әлеуетті шығарылымнан асып кеткен жағдайда (шығарылымның оң айырмасы) басқа да тең жағдайларда экономиканың қызып кетуіне байланысты бағаның өсу қарқынының жылдамдау үрдісінің қалыптасуы күтіледі. Теріс айырманың болуы экономикалық белсенділіктің төмен болуына байланысты бағаның өсу қарқынының болжамды баяулауын білдіреді. Шығарылымның өзінің әлеуетті деңгейінің айналысында ауытқуы экономикадағы іскерлік циклдарды көрсетеді.

Нақты айырбастау бағамы – екі елде өндірілетін тауардың салыстырмалы түрдегі бағасы, елдер арасындағы тауарлар айырбастау тепе-теңдігі. Нақты бағам номиналды бағамға, валюталар бағамдарының арақатынасына, тауарлардың ұлттық валюталардағы бағаларына байланысты.

TONIA (Tenge OverNight Index Average) мөлшерлемесі – биржада автоматты РЕПО секторында мемлекеттік бағалы қағаздармен бір жұмыс күні мерзімімен жасалған репоны ашу мәмілелері бойынша орташа алынған пайыздық мөлшерлемені білдіреді.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігі – ақша-кредит саясаты құралдарының экономиканың өсуі, инфляция сияқты соңғы макроэкономикалық көрсеткіштерге ықпал ету процесі.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есептемегендегі ақша базасын білдіреді.

NDF – валюталық тәуекелдерді хеджирлеу үшін пайдаланылатын жеткізілімсіз форвардтық мәмілелер.

НЕГІЗГІ ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

- АҚШ – Америка Құрама Штаттары
БҰҰ ААШҰ – Біріккен Ұлттар Ұйымының Азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
БИ – бағалар индексі
ЕО – Еуропалық Одақ
ЕОБ – Еуропа орталық банкі
ІЖӨ – Ішкі жалпы өнім
ҚҚС- қосылған құн салығы
ҚР ҰЭМ СК – Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті
ИИДМБ – Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың мемлекеттік бағдарламасы
ҚҚБ – Қазақстан қор биржасы
ҚРҰБ – Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
ҚР – Қазақстан Республикасы
ОПЕК – мұнай экспорттаушы елдер ұйымы
ТБИ – тұтыну бағаларының индексі
ФАО – БҰҰ Азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
ФРЖ – Федералдық резервтік жүйе
ММІ – Money Market Index
Млрд. - миллиард
Млн. - миллион
Долл. – доллар